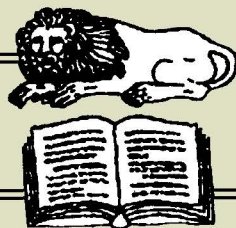

Jeromos füzetek

Bibliatudomány – Bibliaapostolság

108. szám

Aratás

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

Budapest, 2017

Székely János megyéspüspök beiktatása (fotó: Magyar Kurír)	címlap
Ajánlás (Szent-Gály Kata)	1
A szinoptikus evangéliumok Péter-ábrázolása (Nyúl Viktor)	2
Bibliai régészet (Székely János)	22
<i>Élő Ige Bibliaiskola (Vágvölgyi Éva)</i>	33
A világvallások elterjedése (Székely János)	56
Bada Márta albumáról (roma diákok levelei)	60
Társulatunk életéből	65
Ajánlatunk	Borító

J e r o m o s f ü z e t e k
az első magyar szentírástudományi folyóirat
– gyakorlati anyaggal hitoktatók számára –
ISSN 0866-2207

Szerkeszti, kiadja és terjeszti:

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

B i b l i a k ö z p o n t

1066 Budapest, Teréz krt. 28. I/6. Fax: 312-24-78

Nyitva: hétfő-csütörtök, 9-17-ig ☎ 332-22-60

Email: jeromos@biblia-tarsulat.hu

Honlap: www.biblia-tarsulat.hu

A szerkesztőbizottság tagjai: Gyürki László, Kocsis Imre,
+Székely István, Tarjányi Béla,
Thorday Attila, Vágvölgyi Éva

Felelős szerkesztő: Tarjányi Béla

Nyomda: Royal Press Hungary Kft.

Ajánlás

Pusztában élő szent Oroszlán,
kinek a pusztá léte botrány,
s próféta-szónál is nagyobb, –
tudnál-e még hozzánk betörni,
vén Európára rádörögni,
hogy Bűnbánatot tartsatok!

(...)

Te Megmerítő Ember (...)
légy ott a parton még ez egyszer,
és túlvilági türelemmel
halássz ki minket! Mert nagyon
nagysodró ár jön, s úgy magával
képes ragadni, hogy a szánkkal
annyit se szólunk: Irgalom!

Szent-Gály Kata

Nyúl Viktor

A szinoptikus evangéliumok Péter-ábrázolása

Bevezetés

Péter alakja fontos szerepet tölt be az Újszövetségi Szentírásban, ahogy ezt a rá vonatkozó Péter, Simon és Kéfás személynevek gyakori előfordulása is mutatja.¹ Elsősorban az evangéliumokban és az Apostolok Cselekedeteiben találkozunk vele. Rajta kívül nincs még egy olyan tanítvány a Tizenkettő közül, aki ennyi epizódban szerepelne, beszélne, akit ennyiszor megszólítana Jézus, illetve akit ennyire részletesen bemutatnának az evangéliumok.² Személye tehát, Jézus után, az egyik legfontosabb az evangélisták számára.

Az alábbi tanulmányban a szinoptikus evangélisták Péterről alkotott képét szeretnénk röviden bemutatni. Először az egyes evangéliumok ide vonatkozó igehelyeit, majd az apostol személynevének előfordulásait, nyelvtani jellemzőit vázoljuk fel. Ezt követően megvizsgáljuk a három evangélista sajátos jellemzőit a téma kapcsán. A perikópák elemzésére a jelen munkában nem törekszünk, hanem egy összegző képet kívánunk adni. Célunk, hogy összefoglaljuk a szinoptikus evangéliumok Péterről alkotott képét, és ezzel érthetőbbé váljék számunkra az első apostol bibliai alakja, szerepe, ami az ökümenikus párbeszédben is előbbre vihet bennünket Szent II. János Pál pápa szándékának megfelelően.³

A péteri perikópák a Márk-evangéliumban

A „Σίμων” és a „Πέτρος” személynevek evangéliumi előfordulásai jelzik, hogy Márk kifejezetten hol beszél Péter apostorról. Az előbbi kifejezés többségében, az utóbbi pedig kizárólagosan csak az

¹ A „Péter” név 155-ször, a „Simon” 51-szer, a „Kéfás” pedig 9-szer jelöli az apostolt az Újszövetségben (Mt, Mk, Lk, Jn, ApCsel, 1Kor, Gal, 1-2 Pét).

² Vö. LOCKYER, H., *All the Apostles of the Bible. Studies in the Characters of the Apostles, The Men Jesus Chose and the Message They Proclaimed*, Michigan 1972. 127.

³ Vö. SZENT JÁNOS PÁL, *Ut unum sint*, Budapest 1996. 89. 95-96.

első tanítványra utal.⁴ A terminusok márki műben való elhelyezkedésével kapcsolatban a következőket állapíthatjuk meg. A Pétert jelölő „Σίμων” név hatszor az evangélium elején a kezdeti galileai események során, s utójára pedig Jézus szenvedéstörténetében, a getszemáni jelenetben fordul elő.⁵ Láthatjuk, hogy ez a szó az első hat előfordulási alkalommal mindig az első apostolra vonatkozik az evangéliumban. A „Πέτρος” személynevet legelőször a 3,16. versben alkalmazza az evangélista, utójára pedig a 16,7. versben. Míg a „Σίμων” kifejezés, ahogy említettük, az evangélium elején, addig az utóbbi a mű második felében fordul elő többször.⁶ Vagyis a getszemáni epizód jézusi szóhasználatát kivéve (14,37) Márk az első tanítványt az apostolok, mint a Tizenkettőből álló közösség kiválasztásától kezdve (3,16) hívja Péternek. Az első tanítványt jelölő „Σίμων” nevet hatszor használja az evangélista névelő nélkül, egy alkalommal pedig névelővel.⁷ A szó egyszer jelöli az apostolt alanyként (1,36), obiectum directumként (1,16), obiectum indirectumként dativusban (3,16), illetve vocativusként (14,37), s háromszor obiectum indirectumként genitivusban (1,16.29-30). A „Πέτρος” személynevet pedig legtöbbször névelővel, olykor nélküle alkalmazza evangéliumában.⁸ A szó kilencszer ábrázolja nála a tanítványt cselekvő alannak, ötször obiectum directumnak, illetve obiectum indirectumnak.⁹ Továbbá amikor a „Πέτρος” személynév nominati-

⁴ „Σίμων”: a 11 előfordulási helyből 7-szer vonatkozik Péterre (1,16.29.30.36; 3,16; 14,37). „Πέτρος”: a 19 alkalomból 19-szer Péter apostolt jelöli (3,16; 5,37; 8,29.32.33; 9,2.5; 10,28; 11,21; 13,3; 14,29.33.37.54.66.67.70.72; 16,7).

⁵ Ötször az első (1,16.29.30.36), egyszer a harmadik (3,16), végül pedig egyszer a tizennegyedik fejezetben (14,37).

⁶ A „Πέτρος” szó egyszer található a harmadik (3,16), az ötödik (5,37), a tizedik (10,28), a tizenegyedik (11,21), a tizenharmadik (13,3) és a tizenhatodik (16,7) fejezetben, továbbá kétszer a kilencedik (9,2.5), háromszor a nyolcadik (8,29.32.33) és nyolcszor a tizenegyedik (14,29.33.37.54.66.67.70.72) fejezetben.

⁷ Névelő nélkül: 1,16.29-30.36; 14,37; névelővel: 3,16.

⁸ Névelővel 16-szor: 5,37; 8,29.32; 9,2.5; 10,28; 11,21; 14,29.33.37.54.66-67.70.72; 16,7. Névelő nélkül 3-szor: 3,16; 8,33; 13,3.

⁹ Nominativusban: 8,29.32; 9,5; 10,28; 11,21; 13,3; 14,29.54.72; obiectum directumban (accusativusban): 3,16; 5,37; 9,2; 14,33.67; obiectum indirectumban (genitivusban): 14,66; obiectum indirectumban

vusban található Márknál, akkor mindig, amikor accusativusban áll, akkor az esetek többségében, s végül, amikor dativusban, akkor pedig fele arányban Jézushoz kapcsolódik az apostol személye.¹⁰ A Péterre vonatkozó „Σίμων” név egyetlen nominativusa, accusativusa, dativusa és vocativusa is a Mesterhez fűzi az első tanítványt.¹¹

Simonról először meghívástörténete kapcsán beszél az evangélista, amikor Jézus a Galileai-tenger mellett járva meglátja őt testvérével együtt halászni, s követésére szólítja fel őket, akik rögtön engedelmeskednek neki (1,16-18). Az első nap eseményei kapcsán is többször esik szó Péterről: a Mester Simon és András házába megy (1,29), ahol meggyógyítja az apostol anyósát (1,30-31), illetve kora hajnalban Simon vezetésével indulnak egyesek az Úr keresésére (1,36-37). Később Márk beszámol a tizenkét apostol közösségének megalapításáról, akik között az első helyen Simon szerepel, akit Jézus Péternek nevez el (3,16). Legközelebb Jairus lányának feltámasztása kapcsán találkozunk vele, aki a Zebedeus fivérekkel együtt szemtanújává válik e természetfeletti tettnek (5,37-43). Ezután Fülöp Cezaréájának környékén történő hitvallása és megrovása során beszél róla Márk (8,29.32-33), melyet a színeváltozás epizódja követ, ahol Jakabbal és Jánossal ismét jelen van, sőt ő szólal meg közülük egyedül (9,2.5). A gazdagság veszélyei kapcsán Péter kérdezi meg Jézust az önkéntes szegénységről és az Úr követéséről (10,28). Betániából jövet megpillantva az elszáradt fügefát, csak Péter hívja fel Mestere figyelmét erre a rendkívüli jelenségre (11,20-21). Az Olajfák hegyén pedig Jakabbal, Jánossal, és saját testvérével együtt megkérdezi Jézust a világ végének idejéről (13,3).

(dativusban): 8,33; 14,37.70; 16,7.

¹⁰ Nominativusban: Péter Jézusnak mond valamit (8,29; 9,5; 10,28; 11,21; 14,29), megrója őt (8,32), társaival megkérdezi (13,3), követi őt (14,54), illetve visszaemlékezik szavaira (14,72). Accusativusban: Péter legtöbbször Jézus cselekedetének az obiectum directuma: a Mester új nevet ad neki (3,16), magával viszi őt elsőként (5,37; 9,2; 14,33). *(Egyedül a 14,67. versben nem Jézus cselekedetének az obiectuma, hanem egy cselekedé)*. Dativusban: Jézus megrója őt (8,33), illetve beszél hozzá (14,37). *(A másik két alkalommal mások szólnak az apostolhoz (14,70; 16,7).*

¹¹ Nominativusban: Simon Jézust keresi társaival együtt (1,36). Accusativusban: a Mester meglátja őt (1,16). Dativusban: az Úr nevet ad neki (3,16). Vocativusban: Jézus a nevéen szólítja őt (14,37).

A szenvedéstörténetben az evangélista figyelme még gyakrabban Péterre terelődik. Ő az, aki Jézussal párbeszédet folytat a tanítványok közeli megbotránkozása és bukása kapcsán (14,29). A Zebedeus fiúkkal közösen a Getszemáni kertben Jézus közelében tartózkodik (14,33-42), sőt eredeti nevén külön őt szólítja meg a Mester, virasztásra és imádságra buzdítva őket (14,37-38). Miután pedig a tanítványok mind elmenekülnek, egyedül ő követi az elfogott Jézust messziről (14,54). Továbbá Márk részletesen beszámol az apostol tagadásának tragédiájáról, amelyet azáltal is hangsúlyoz, hogy egy epizódon belül itt nevezi nevén legtöbbször a tanítványt (14,66-72).¹² Végül pedig az evangélium végén találkozunk Péterrel, mint a feltámadás hírének első címzettjével, akinek a titokzatos ifjú parancsára az asszonyoknak el kell vinniük a Feltámadotról az örömhírt (16,7). Vagyis tizenhat epizódban ír Márk Péterről,¹³ akit általában egyes társaival együtt, vagy azok jelenlétében ábrázol, olykor viszont külön egyedül.¹⁴

Tehát az evangélium kulcspontjain kifejezetten az első tanítvány alakjával találkozunk: a mű elején a tanítványok meghívásakor (1,16-20), majd az evangélium közepén a Fülöp cezáreai hitvalláskor (8,27-30), végül az utolsó fejezetben a húsvéti örömhír kapcsán (16,7). Így Péter személye mintegy keretbe foglalja az evangélista üzenetét. Márk írásának első csúcspontja a péteri vallomás Krisztusról (8,27-30), melyet a tanítvány későbbi bukásának előjele, vagyis az apostol megrovása követ (8,31-33). Végül pedig a keresztre feszített Jézus feltámadásáról az örömhírt egy ifjú fogalmazza meg,

¹² Összesen négyszer: 14, 66.67.70.72.

¹³ 1. Simon és András meghívása: 1,16-18; 2. Jézus Simonék házában: 1,29-34; 3. Simonék Jézust keresik: 1,35-39; 4. A tizenkét apostol kiválasztása: 3,13-19; 5. Jairus lányának feltámasztása: 5,21-24.35-43; 6. Az apostol hitvallása: 8,27-30; 7. Péter megrovása: 8,31-33; 8. Jézus színváltozása: 9,2-8; 9. Péter kérdése Jézushoz a követés jutalmáról: 10,28-31; 10. Az apostol és az elszáradt fügefá: 11,20-25; 11. Péterék kérdése Jézushoz a világ végéről: 13,3-37; 12. Péter tagadásának megjövendölése: 14,26-31; 13. A Getszemáni kertben: 14,32-42; 14. Péter messziről követi Mesterét: 14,54; 15. Az apostol tagadása: 14,66-72; 16. Péter és a Feltámadt Jézus üzenete: 16,7.

¹⁴ Egyes társaival együtt, illetve azok jelenlétében ír Péterről (14 jelenetben): 1,16-18; 1,29-34; 1,35-39; 3,13-19; 5,21-24.35-43; 8,27-30; 8,31-33; 9,2-8; 10,28-31; 11,20-25; 13,3-37; 14,26-31; 14,32-42; 16,7. Külön csak Pétert ábrázolja társai nélkül (2 epizódban): 14,54; 14,66-72.

amit pedig Péter rehabilitációja követ (16,6-7). Evangéliumi előfordulásának az első (1,16) és utolsó (16,7) alkalmi közötti szakaszokban tehát a szerző a tanítvány fejlődési útját, különböző tapasztalatait tárja fel.

A péteri perikópák a Máté-evangéliumban

A „Σίμων” név Máté evangéliumában többnyire, a „Πέτρος” pedig mindig az első apostolra vonatkozik.¹⁵ Az előbbi először a 4,18. versben, utoljára pedig a 17,25-ben fordul elő. Az utóbbi szintén a 4,18. versben található meg először, utoljára viszont a 26,75-ben. Péter apostolra az evangéliumon belül főleg annak második felében történik utalás.¹⁶ Továbbá a „Πέτρος” kifejezés közel egyharmada a szenvedéstörténethez kapcsolódik.¹⁷

A Simon név háromszor szerepel a Péter névvel együtt,¹⁸ kétszer viszont önmagában;¹⁹ kétszer jelöli a tanítványt a cselekvés alanyaként (10,2; 16,16), egyszer obiectum directumként (4,18), kétszer pedig Jézus által megszólítottként vocativusban (16,17; 17,25). Míg a „Σίμων” névhez nem kapcsol külön névelőt az evangélista, addig az önálló „Πέτρος” tulajdonnévhez 17 alkalommal igen, s csak három esetben nem.²⁰ Ez utóbbi személynév 15-ször fordul elő alanyként, 3-szor obiectum directumként, 5-ször obiectum indirectumként.²¹

¹⁵ „Σίμων”: a 9 előfordulási helyből 5-ször utal Péterre (4,18; 10,2; 16,16-17; 17,25). „Πέτρος”: a 23 alkalomból 23-szor Péter apostolt jelöli (4,18; 8,14; 10,2; 14,28-29; 15,15; 16,16.18.22-23; 17,1.4.24; 18,21; 19,27; 26,33.35.37.40.58.69.73.75).

¹⁶ „Σίμων”: egyszer a negyedik (4,18), a tizedik (10,2), és a tizenhetedik (17,25) fejezetben, illetve kétszer a tizenhatodik (16,16-17) fejezetben. „Πέτρος”: egyszer a negyedik (4,18), a nyolcadik (8,14), a tizedik (10,2), a tizenötödik (15,15), a tizennyolcadik (18,21), a tizenkilencedik (19,27) fejezetben. Kétszer a tizennegyedik (14,28-29), négyszer a tizenhatodik (16,16.18.22-23), háromszor a tizenhetedik (17,1.4.24), és nyolcszor a huszonhatodik (26,33.35.37.40.58.69.73.75) fejezetben.

¹⁷ 8 alkalommal a 23-ból (26,33.35.37.40.58.69.73.75).

¹⁸ A „τὸν λεγόμενον Πέτρον” (4,18) és a „ὁ λεγόμενος Πέτρος” (10,2) kifejezéssel, egyszer pedig a „Πέτρος” (16,16) személynévvel összekapcsolva.

¹⁹ Mindkét alkalommal Jézus szólítja meg így az apostolt (16,17; 17,25).

²⁰ Névelővel (14,28; 15,15; 16,22-23; 17,1.4.24; 18,21; 19,27; 26,33.35.37.40.58.69.73.75), névelő nélkül (8,14; 14,29; 16,18).

²¹ „Πέτρος”: nominativusban (10,2; 14,28-29; 15,15; 16,16.18.22; 17,4;

Vagyis az első tanítványt Máté leggyakrabban a Péter névvel jelöli. Továbbá amikor a „Πέτρος” név nominativusban található Máténál, akkor az esetek nagy részében, dativusban fele arányban, és accusativusban pedig mindig Jézushoz kapcsolódik.²² A „Σίμων” név pedig szinte mindig közvetlenül az Úrhoz kötődik.²³

Legelőször az első tanítványok meghívása kapcsán említi őt meg, mint akit a tó partján sétáló Jézus először lát meg halászat közben, s aki testvérével együtt követi a Mestert (4,18-20). Később az Úr Péter házába betérve meggyógyítja annak anyósát (8,14-15). Ezt követően a tizenkét apostol közül ő az első, akit Jézus magához hív, s hatalmat ad neki a tisztátalan lelkek kiűzésére és a betegek gyógyítására (10,1-4). Ezután a csodálatos vízenjárás epizódjának kitüntetett szereplőjévé válik azáltal, hogy Jézus szavára ő is sétálni tud a víz színén (14,22-33). Egy másik alkalommal ő kéri meg a Mestert, hogy a tisztaságról szóló példabeszédet magyarázza meg (15,15). Majd a Fülöp Cezáreájában történő péteri hitvallás és megrovás, illetve a színeváltozás és az adópénz kapcsán az evangélista hangsúlyozottan kiemeli az apostol alakját, amit az is jelez, hogy e szakaszokban többször is megnevezi őt.²⁴ Máté ezt követően Péter két, a Mesterének feltett kérdéséről is beszámol: a megbocsátást (18,21), illetve a Jézus követésének jutalmát (19,27) illetően. Végül pedig a szenvedés történetében beszél részletesebben az első tanítványról, aki fogadkozik az Úr-

18,21; 19,27; 26,33.35.58.69.75), accusativusban (4,18; 17,1; 26,37); genitivusban (8,14); dativusban (16,23; 17,24; 26,40; 26,73).

²² Nominativusban: Péter Jézusnak mond valamit (14,28; 15,15; 16,16; 17,4; 18,21; 19,27; 26,33.35), elindul felé (14,29), félrevonja (16,22), követi őt (26,58), eszébe jutnak Mestere szavai (26,75), illetve amikor Jézus szól az apostolhoz (16,18). *(Továbbá Péter neve nominativusban megtalálható még az evangéliumban: az apostolok felsorolásakor (10,2), és amikor a tanítvány a főpap udvarán ül (26,69).* Accusativusban: Márktól eltérően, mindig Jézus cselekvésének az obiectum directuma: az Úr meglátja őt (4,18), illetve maga mellé veszi a színeváltozáskor (17,1) és a getszemáni epizódban (26,37). Dativusban: A Mester szól Péterhez (16,23; 26,40). *(Az adószedők odamennek az apostolhoz (17,24), Péternek szólnak az udvaron lévők (26,73).*

²³ Nominativusban: Simon Jézushoz szól (16,16) *(az evangélista az apostolok felsorolásában is használja (10,2).* Accusativusban: az Úr meglátja őt (4,18). Két vocativusban: a Mester így szólítja meg őt (16,17; 17,25). Máté tehát Márktól eltérve nem használja dativusban Simon nevét, viszont a vocativusban kétszer is megemlíti.

²⁴ 16,16-18.22-23; 17,1.4.24-25.

nak, hogy nem fogja megtagadni őt (26,33-35), és aki kitüntetett részesévé válik a getszemáni jelenetnek (26,37.40). Miután Jézust elfogják, ő messziről követi Mesterét (26,58), akit viszont hamarosan háromszor megtagad (26,69-75). Péter bűnbánó, keserves sírása során említi meg utoljára név szerint az apostolt az evangélista (26,75). Tehát Máté tizenöt epizódban nevezi meg név szerint az első tanítványt. Ezek közül egyrészt a többi apostol társaságában, másrészt viszont tőlük kissé elkülönülve az Úrral együtt vagy egyedül ábrázolja őt.²⁵ Péter bizonyos értelemben a többiek szövvivőjeként is megjelenik,²⁶ hiszen az általa Jézushoz intézett kérdések valószínűleg társait is foglalkoztatták: az ő nevükben is megszólal.²⁷

Máté sok esetben átveszi Márk péteri epizódjait: általában követi azok elbeszélési sorrendjét evangéliumában, illetve – néhány kivételtől eltérően – többnyire kisebb módosításokat végez rajtuk.²⁸ Ugyanakkor egyes Pétert kiemelő, márki szakaszok vagy nem találhatók meg nála, vagy nem hangsúlyozza bennük az apostol alakját.²⁹

²⁵ Egyes társaival együtt, illetve azok jelenlétében ír róla (10 epizódban): 4,18-20; 10,1-4; 14,22-33; 15,1-20; 16,13-20; 17,1-9; 18,21-22; 19,27-29; 26,30-35; 26,36-46; Külön csak Pétert ábrázolja társai nélkül (5 jelenetben): 8,14-15; 16,22-23; 17,24-27; 26,58; 26,69-75.

²⁶ Vö. BOLYKI J., Péter személye és szerepe az egyházban, in Theologiai Szemle 34 (1991) 198. KINGSBURY, J. D., The Figure of Peter in Matthew's Gospel as a Theological Problem, in JBL 98 (1979) 71. MUSSNER, F., Petrus und Paulus - Paulus - Pole der Einheit. Eine Hilfe für die Kirchen (QD 76), Freiburg – Basel - Wien 1976.14.

²⁷ 15,15; 18,21; 19,27.

²⁸ Máté a Pétert kifejezetten megemlítő 15 perikópájából 13-at Márktól merít: 1. Simon és András meghívása: Mk 1,16-18; Mt 4,18-20; 2. Péter anyósának meggyógyítása: Mk 1,29-34; Mt 8,14-15; 3. A Tizenkettő meghívása: Mk 3,13-19; Mt 10,1-4; 4. A vízen járás: Mk 6,45-52; Mt 14,22-27.(28-32).33; 5. Jézus tanítása a tisztaság kapcsán: Mk 7,1-23; Mt 15,1-20; 6. Simon hitvallása: Mk 8,27-30; Mt 16,13-16.(17-19).20; 7. Az apostol megrovása: Mk 8,31-33; Mt 16,22-23; 8. A színeváltozás: Mk 9,2-8; Mt 17,1-9; 9. (Az adópénz: 17,24-27); 10. (A megbocsátás kérdése: 18,21-22); 11. A jutalom kérdése: Mk 10,28-31; Mt 19,27-29; 12. Péter tagadásának megjövendőlése: Mk 14,26-31; Mt 26,30-35; 13. A getszemáni jelenet: Mk 14,32-42; Mt 26,36-46; 14. Péter Mesterének követése messziről: Mk 14,54; Mt 26,58; 15. Az apostol tagadása: Mk 14,66-72; Mt 26,69-75.

²⁹ Márktól eltérően Máté nem utal külön Péterre a következő szakaszokban: 1. Jairus lányának feltámasztása: Mk 5,21-24.35-43; Mt 9,18-19.23-26; 2. A tanítványok kérdése a világ végéről: Mk 13,3-37; Mt 24,3-44; 3. Jézus és az elszáradt fügefá: Mk 11,20-25; Mt 21,18-22. Máténál nem találhatók meg az alábbi márki epizódok az első apostoloról: 1. Simonék Jézust keresik: Mk 1,35-39; 2. Péter és a Feltámadt Jézus üze-

S természetesen Máté beszámol Simonról olyan perikópákban is, melyekben Márk nem beszél róla külön, vagy teljesen hiányoznak nála.³⁰

Péter nevét Máté - eltérően Márktól (Mk 3,16) - az apostol meghívásánál említi meg először (Mt 4,18). Utoljára pedig, különbözve Márktól (Mk 16,7), nem a feltámadás kapcsán, hanem a szenvedéstörténeten belül használja (Mt 26,75). Vagyis a feltámadás epizódjában nem beszél külön az apostolról, hanem a tagadás utáni bünbánatban ábrázolja utoljára Pétert. Továbbá Máté a Simon és a Péter nevet már a tanítvány első megjelenésénél együtt alkalmazza (Mt 4,18), szemben Márkkal, aki először öt esetben említi meg külön a Simon nevet az apostolra vonatkozóan, s csak utána kapcsolja össze a Péter szóval (Mk 3,16). Illetve Máténál a Simon név nem húsvéti kontextusban jelenik meg utoljára.³¹ Ezenkívül megállapíthatjuk azt is, hogy míg Jézus szájából a Simon szó egy epizódban hangzik el Márknál (Mk 14,37), addig Máténál két jelenetben is (Mt 16,17; 17,25); míg Márknál a Péter nevet maga a Mester nem használja, addig Máténál egy alkalommal: a tanítványnak szóló ígéretekben (Mt 16,18).

A péteri perikópák a Lukács-evangéliumban

Lukácsnál a „Σίμων” név az esetek többségében, a „Πέτρος” pedig mindig az első apostolra vonatkozik.³² Az előbbi először a tanítvány háza kapcsán fordul elő (4,38), végül pedig a feltámadás összefüggésében (24,34), az utóbbi pedig első alkalommal a csodálatos halfogás jelenetében (5,8), utoljára viszont az üres sír epizódjában

nete: Mk 16,7.

³⁰ Péterről szóló epizódok, melyekben Márktól eltérve Máté megnevezi külön, illetve kiemeli az apostolt: 1. A vizen járás: Mk 6,45-52; Mt 14,22-33; 2. Jézus tanítása a tisztaságról: Mk 7,1-23; Mt 15,1-20. Márknál nem előfordul mátei szakaszok Péterről: 1. Jézus ígéretel az apostolnak: Mt 16,17-19; 2. Az adópénz: 17,24-27; 3. A megbocsátás kérdése: 18,21-22.

³¹ Máténál: az adópénzről szóló epizódban (Mt 17,25); Márknál: a getszemáni jelenetben (Mk 14,37).

³² „Σίμων”: a 17 alkalomból 12-szer jelöli Péter apostolt (4,38; 5,3-5,8,10; 6,14; 22,31; 24,34); „Πέτρος”: mind a 19-szer az apostolra utal (5,8; 6,14; 8,45,51; 9,20,28,32-33; 12,41; 18,28; 22,8,34,54-55,58,60-61; 24,12).

(24,12) található. A Simon név kétszer összekapcsolódik a Péter személynévvel,³³ a többi esetben ugyanakkor önmagában használja a szerző. A Pétert jelölő Simon szó az evangéliumban egyszer vocativusban, kétszer nominativusban s dativusban, továbbá háromszor accusativusban és genitivusban áll,³⁴ s Márktól eltérően nem mindig, hanem az esetek többségében Jézushoz kötődik.³⁵ A Péter kifejezés viszont egyszer vocativusban és dativusban, négyszer accusativusban, illetve tizenháromszor nominativusban található,³⁶ s Márktól különbözően nominativusban nem mindig, hanem többnyire, viszont accusativusban és dativusban minden egyes alkalommal Jézushoz kapcsolódik közvetlenül az apostol személye.³⁷ A Simon nevet inkább névelő nélkül, a Péter nevet viszont többségében névelővel alkalmazza az evangélista.³⁸ A „Σίμων” személynevet Lukács - a másik két szinoptikustól eltérően – már az apostol meghívásának leírása előtt is megemlíti (4,38). Továbbá a csodálatos halfogás jelenetén belül használja a legtöbbször, s végül a Tizenkettő kiválasztása

³³ „Si,mwn Pe,troj” (5,8), „Si,mwna ojn kai. wvno,masen Pe,tron” (6,14)

³⁴ Nominativusban: 5,5,8; obiectum directumban (accusativusban): 5,4.10; 6,14; obiectum indirectumban (genitivusban): 4,38; 5,3; obiectum indirectumban (dativusban): 5,10; 24,34; vocativusban: 22,31.

³⁵ Nominativusban: Simon Jézusnak válaszol (5,5), leborul előtte (5,8). Accusativusban: Simonhoz szól Jézus (5,4.10), illetve a Péter nevet adja neki (6,14). Genitivusban: Simon házába megy Jézus (4,38), az ő bérébe lép be (5,3), (*Simon anyósára is utal a megismételt genitivus forma (4,38)*). Dativusban: az Úr megjelenik Simonnak (24,34), (*A Zebedeus fiúk Simon társai (5,10)*). Vocativusban: a Mester szólítja meg így az apostolt (22,31). Lukács, Márktól különbözik abban is, hogy genitivusban is használja a Simon nevet, illetve a vocativust egy versen belül megismétli.

³⁶ Nominativusban: 5,8; 8,45; 9,20.32-33; 12,41; 18,28; 22,54-55.58.60-61; 24,12; obiectum directumban (accusativusban): 6,14; 8,51; 9,28; 22,8; obiectum indirectumban (dativusban): 22,61; vocativusban: 22,34.

³⁷ Nominativusban: Péter leborul Jézus előtt (5,8), szól a Mesternek (8,45; 9,33; 12,41; 18,28), megvallja hitét Krisztusban (9,20), követi messziről Urát (22,54), illetve visszaemlékezik Jézus szavára (22,61). (*Az apostolt elnyomja az álom (9,32), teül a főpap udvarán (22,55), szól egy férfinhoz (22,58.60), elszalad a sírhoz (24,12)*). Accusativusban: Jézus kiválasztja Simont (6,14), Pétert két társával együtt magával viszi (8,51; 9,28), Pétert és Jánost küldi a hűsvéti vacsora elkészítésére (22,8). Dativusban: Péterre rátekinzt az Úr (22,61). Vocativusban: Jézus szólítja meg így Pétert (22,34), ami Márkhoz képest sajátos Lukácsnál.

³⁸ Simon: névelővel: 4,38; 5,4.10; névelő nélkül: 4,38; 5,3.5.8; 6,14; 22,31; 24,34. Péter: névelővel: 8,45; 9,32-33; 12,41; 18,28; 22,54-55.58.60-61; 24,12; névelő nélkül: 5,8; 6,14; 8,51; 9,20.28; 22,8.34.

után már csak a húsvéti események kapcsán.³⁹ A „Πέτρος” viszont az evangélium első felében, illetve túlnyomórészt a szenvedés történetben jelenik meg.⁴⁰

Simonról először tehát Lukács annak kapcsán beszél, hogy Jézus elmegy a házába, ahol meggyógyítja az anyósát (4,38). Ezt követően a részletesen leírt halfogás epizódjában (5,1-11), majd pedig a Tizenkettő kiválasztásakor (6,12-16) találkozunk vele. Továbbá ő az, aki Jézushoz szól a vérfolyásos asszony jelenetében (8,45), illetve jelen van Jairus leányának a feltámasztásakor is (8,51). Majd megvallja Jézusba vetett hitét (9,20), s kiemelkedő részese a színeváltozás tapasztalatának is (9,28-36). Illetve kétszer külön is kérdést tesz fel a Mesternek: az éber szolgákról szóló példabeszéd (12,41), és az önkéntes szegénység (18,28) kapcsán. A húsvéti események keretén belül, mint már említettük, többször fordul Lukács figyelme Péterre. Elbeszéli, hogy Jánossal együtt Pétert bízta meg Jézus a pászka vacsora elkészítésével (22,8), illetve hogy a Mester külön imádkozik érte a vacsorán (22,31), s megjövendöli az apostol közelgő tagadását is (22,34). Miután az Urat elfogják, ő messziről követi, majd megtagadja őt, amit Lukács egy epizódon belül mond el (22,54-62). Ugyanakkor Péterről utoljára a feltámadással kapcsolatban beszél: hiszen ő az, aki elfut a Mester üres sírjához (24,12), illetve neki jelenik meg először az apostolok közül a Feltámadott (24,34). Vagyis tizennégy jelenetben számol be a szerző Simon Péterről,⁴¹ akit társaival együtt, de kiemelve közülük, illetve külön egyedül is ábrázol.⁴²

³⁹ Kétszer a negyedik (4,38), hatszor az ötödik (5,3-5.8.10), egyszer a hatodik (6,14), kétszer a huszonkettedik (22,31) s egyszer a huszonnyedik (24,34) fejezetben.

⁴⁰ Egyszer az ötödik (5,8) és a hatodik (6,14), kétszer a nyolcadik (8,45.51), négyszer a kilencedik (9,20.28.32-33), egyszer a tizenkettedik (12,41) és a tizennyolcadik (18,28), nyolcszor a huszonkettedik (22,8.34.54-55.58.60-61) s egyszer a huszonnegyedik (24,12) fejezetben.

⁴¹ 1. Simon anyósának meggyógyítása az apostol házában: 4,38-39; 2. Péter meghívása: 5,1-11; 3. A Tizenkettő kiválasztása: 6,12-16; 4. A vérfolyásos asszony meggyógyítása: 8,43-48; 5. Jairus leányának a feltámasztása: 8,49-56; 6. Péter hitvallása: 9,18-21; 7. A színeváltozás: 9,28-36; 8. Simon kérdése a hallott példabeszédről: 12,41-48; 9. Az apostol érdeklődése Jézus követése kapcsán: 18,28-30; 10. A húsvéti vacsora elkészítése: 22,7-13; 11. Az Ur imádsága Simonért, s tagadásának megjövendölése: 22,31-34; 12. Péter követése és tagadása (egy epizódon belül): 22,54-62; 13. Simon az üres sírnál: 24,12; 14. A Feltámadott megjelenése az

Továbbá az apostol a többiek szövivőjeként is megjelenik az evangéliumban.⁴³ Számára Jézus a Mester, az Úr, és az Isten Felkentje, mely megnevezések közül az „ἐπιστάτα” megszólítást a szinoptikus evangélisták közül csak Lukács használja, s adja Péter szájába, ami szintén bizalmas kapcsolatukat jelzi.⁴⁴

Mint Máté esetében is említettük, úgy Lukácsról is elmondható, hogy alapvetően követi Márkot a péteri perikópákat, illetve azok sorrendjét illetően.⁴⁵ Viszont vele kapcsolatban is megállapíthatjuk, hogy egyes, Péterről szóló márki epizódokat vagy nem közöl, vagy nem hangsúlyozza bennük külön az apostol szerepét.⁴⁶ Más helyeken pedig Márktól eltérve megemlíti Simon Pétert, vagy csupán nála elő-

apostolnak: 24,34.

⁴² Társaival együtt, de kiemelve őt: 5,1-11; 6,12-16; 8,49-56; 9,18-21,28-36; 22,7-13. Egyedül: 4,38-39; 8,43-48; 12,41-48; 18,28-30; 22,31-34,54-62; 24,12,34.

⁴³ 8,45; 9,33; 12,41; 18,28.

⁴⁴ „ἐπιστάτα”: 5,5; 8,45; 9,33; „ὁ Χριστός τοῦ θεοῦ”: 9,20; „κύριε”: 12,41; 22,33.

⁴⁵ Lukács az apostolt kifejezetten megemlíti 14 perikópájából 9-et Márktól vesz át, melyeket, egyet kivéve (Mk 5,21-24,35-43; Lk 8,49-56) Máté is felhasznál, mint láthattuk: 1. Simon anyósának meggyógyítása az apostol házában: Mk 1,29-34; Mt 8,14-15; Lk 4,38-39; 2. Péter meghívása: Mk 1,16-18; Mt 4,18-20; Lk 5,1-11 (a szakaszt a márki szövegtől való jelentős eltérése miatt sajátosan lukácsi perikópaként értelmezzük, noha található benne párhuzamok is a másik két szinoptikussal); 3. A Tizenkettő kiválasztása: Mk 3,13-19; Mt 10,1-4; Lk 6,12-16; 4. Jairus leányának a feltámasztása: Mk 5,21-24,35-43; Lk 8,49-56; 5. Péter hitvallása: Mk 8,27-30; Mt 16,13-16.(17-19).20; Lk 9,18-21; 6. A színeváltozás: Mk 9,2-8; Mt 17,1-9; Lk 9,28-36; 7. Az apostol érdeklődése Jézus követése kapcsán: Mk 10,28-31; Mt 19,27-29; Lk 18,28-30; 8. Péter tagadásának megjövendölése: Mk 14,26-31; Mt 26,30-35; Lk 22,(31- 33).34; 9. Péter messziről követi Jézust, illetve az apostol tagadása: Mk 14,54.66-72; Mt 26,58.69-75; Lk 22,54-62. A Márktól merített szakaszok sorrendjén olykor változatot: nem az első tanítványok meghívásának epizódjával (Mk 1,16-18; Mt 4,18-20; Lk 5,1-11), hanem Péter anyósának meggyógyításával kezd (Mk 1,29-34; Mt 8,14-15; Lk 4,38-39). Illetve a szinoptikus párhuzamoktól eltérve ő egy perikópába foglalja Simon messziről történő Jézus-követését és az apostol tagadását (Mk 14,54.66-72; Mt 26,58.69-75; Lk 22,54-62).

⁴⁶ Lukácsnál nem található meg a következő Márknál (és Máténál is) előforduló péteri perikópák: 1. Az apostol megrovása: Mk 8,31-33; (Mt 16,22-23); 2. Péter és az elszáradt fügefa: Mk 11,20-25; 3. Péter és a Feláradt Jézus üzenete: Mk 16,7. Továbbá Lukács, Márktól (és Mátétól is) különbözve, nem nevezi meg külön Simon Pétert az alábbi epizódokban: 1. Simonék Jézust keresik: Mk 1,35-39; Lk 4,42-44; 2. Péterék kérdése Jézushoz a világ végéről: Mk 13,3-37; Lk 21,5-19; 3. A getszemáni jelenet: Mk 14,32-42; (Mt 26,36-46); Lk 22,39-46.

forduló történetet ír le róla.⁴⁷ Továbbá egy szakaszban, ami csak Máténál és Lukácsnál fordul elő, egyedül Lukács nevezi meg Pétert.⁴⁸

Péter nevét Lukács, mint már megjegyeztük, Mátéhoz hasonlóan (Mt 4,18), de különbözve Márktól (Mk 3,16), a tanítvány meghívásánál említi meg először (Lk 5,8). Ugyanakkor eltérve a másik két szinoptikustól (Mk 3,16; Mt 4,18) ő nem fűz itt hozzá semmi magyarázatot, hanem nominativusban tényként közli az apostol kettős nevét („Σίμων Πέτρος” – Lk 5,8). Utoljára pedig az üres sírról szóló epizódban találkozunk nála Péter nevével (Lk 24,12) mint cselekvővel, ami azért jelentős, mert noha Márk az apostolról utoljára szintén a feltámadás kapcsán beszél, de nem tevékenységében ábrázolja őt, hanem mint az örömhír továbbadásának obiectum indirectumát (Mk 16,7). Lukács viszont mind az első, mind az utolsó előfordulási helyen a Péter nevet az adott cselekvés alanyaként mutatja be (5,8; 24,12). Továbbá a „Σίμων” személynevet először a tanítvány házának megjelölésekor, illetve annak anyósának meggyógyításakor (4,18), utoljára viszont a feltámadt Úr neki való megjelenésekor használja (24,34): mindkét esetben az apostolnak Jézussal való egy-egy sajátos találkozása kapcsán. Megjegyezzük azt is, hogy Lukács mielőtt összekapcsolja Simon nevét a Péter névvel (Mk 3,16; Lk 5,8), Márkhoz hasonlóan, ő is öt alkalommal említi meg külön a Simon szót.⁴⁹ Illetve Jézus szájából a Simon kifejezés Lukácsnál is egy epizódban hangzik el (Lk 22,31), mint Márknál (Mk 14,37); ugyanakkor a Péter nevet maga a Mester Márknál nem használja, viszont Lukácsnál az apostol tagadásának megjövendölésében egyszer (Lk 22,34).

⁴⁷ Csak Lukácsnál megjelenő péteri szakaszok: 1. A csodálatos halfogás keretében Simonék meghívása (noha egyes elemeinek van szinoptikus kapcsolata): Lk 5,1-11; 2. Az Úr imádsága Simonért: Lk 22, 31-32 (a 33-34. verseknek van szinoptikus párhuzama); 3. Péter az üres sírnál: Lk 24,12; 4. A Feltámadott megjelenése az apostolnak: Lk 24,34. Illetve Lukács Márktól (és Mátétól) eltérően külön megemlíti Pétert a következő epizódokban: 1. A vér folyásos asszony meggyógyítása: Mk 5,25-34; (Mt 9,20-22); Lk 8,43-48; 2. A húsvéti vacsora elkészítése: Mk 14,12-16; (Mt 26,17-19); Lk 22,7-13.

⁴⁸ Simon kérdése a hallott példabeszédről: Mt 24,45-51; Lk 12,41-48.

⁴⁹ Mk 1,16.29-30.36. Lk 4,38; 5,3-5.

Összegzés – Mint már említettük, és ahogy az alábbi táblázat is összesítve szemlélteti, a Péterről szóló epizódok jelentős részét, illetve általában azok sorrendjét Márktól veszi át mind Máté, mind Lukács. Egyes epizódokban, amelyeknek habár van bizonyos szinoptikus párhuzama, csak Márk beszél Péterről.⁵⁰ Máté és Lukács több péteri perikópát átvesz Márktól, s azokat módosítja,⁵¹ de mint láttuk saját szakaszaik is vannak Simonnal kapcsolatban.⁵²

MÁRK	MÁTÉ	LUKÁCS
1. Simon és András meghívása: Mk 1,16-18	1. Simon és András meghívása: Mt 4,18-20	2. Péter meghívása: Lk 5,1-11
2. Jézus Simonék házában: Mk 1,29-34	2. Péter anyósának meggyógyítása: Mt 8,14-15	1. Simon anyósának meggyógyítása az apostol házában: Lk 4,38-39
3. Simonék Jézust keresik: Mk 1,35-39; (Lk 4,42-44)		
4. A tizenkét apostol kiválasztása: Mk 3,13-19	3. A Tizenkettő meghívása: Mt 10,1-4	3. A Tizenkettő kiválasztása: Lk 6,12-16
		4. A vérfolyásos asszony meggyógyítása: (Mk 5,25-34; Mt 9,20-22); Lk 8,43-48
	4. A vízen járás: (Mk 6,45-52); Mt 14,22-27.(28-32).33	

⁵⁰ (A táblázatban piros színnel jelöltük.) Mk 1,35-39; 11,20-25; 13,3-8; 16,7.

⁵¹ Mt 8,14-15 - Lk 4,38-39; Mt 4,18-20 - /Lk 5,1-11/; Mt 10,1-4 - Lk 6,12-16; Mt 16,13-16.20 - Lk 9,18-21; Mt 17,1-9 - Lk 9,28-36; Mt 19,27-29 - Lk 18,28-30; Mt 26,30-35 - Lk 22,34; Mt 26,58.69-75 - Lk 22,54-62.

⁵² (Máténál türkiz színnel, Lukácsnál pedig zölddel jelölve.) Mt 14,28-32; 15,1-20; 16,17-19; 17,24-27; 18,21-22; Lk 5,1-11; 8,43-48; 12,41-48; 22,7-13.31-33; 24,12.34.

	5. Jézus tanítása a tisztaság kapcsán: (Mk 7,1-23); Mt 15,1-20	
5. Jairus lányának feltámasztása: Mk 5,21-24,35-43		5. Jairus leányának feltámasztása: Lk 8,49-56
6. Az apostol hitvallása: Mk 8,27-30	6. Simon hitvallása: Mt 16,13-16,(17-19),20	6. Péter hitvallása: Lk 9,18-21
7. Péter megrovása: Mk 8,31-33	7. Az apostol megrovása: Mt 16,22-23	
8. Jézus színeváltozása: Mk 9,2-8	8. A színeváltozás: Mt 17,1-9	7. A színeváltozás: Lk 9,28-36
	9. Az adópénz: Mt 17,24-27	
	10. A megbocsátás kérdése: Mt 18,21-22	
		8. Simon kérdése a hallott példabeszéd-ről: Lk 12,41-48
9. Péter kérdése Jézushoz a követés jutalmáról: Mk 10,28-31	11. A jutalom kérdése: Mt 19,27-29	9. Az apostol érdeklődése Jézus követése kapcsán: Lk 18,28-30
		10. A húsvéti vacsora elkészítése: Lk 22,7-13; (Mt 26,17-20; Mk 14,12-17)
10. Az apostol és az elszáradt fügefafa: Mk 11,20-25; (Mt 21,20-22)		
11. Péterék kérdése Jézushoz a világ végéről: Mk 13,3-8; (Mt 24,3-8; Lk 21,7-11)		
12. Péter tagadásának megjövendölése: Mk 14,26-31	12. Péter tagadásának megjövendölése: Mt 26,30-35	11. Az Úr imádsága Simonért, s tagadásának megjövendölése: Lk 22,(31-33),34

13. A Getszemáni kertben: Mk 14,32-42; (Lk 22,39-46)	13. A getszemáni jelet: Mt 26,36-46	
14. Péter messziről követi Mesterét: Mk 14,54	14. Péter Mesterének követése messziről: Mt 26,58	12. Péter távolról követi, majd megtagadja Jézust: Lk 22,54-62
15. Az apostol tagadása: Mk 14,66-72	15. Az apostol tagadása: Mt 26,69-75.	12. Péter távolról követi, majd megtagadja Jézust: Lk 22,54-62
16. Péter és a Feltámadt Jézus üzenete: Mk 16,7; (Mt 28,7)		
		13. Simon az üres sírnál: Lk 24,12
		14. A Feltámadott megjelenése az apostolnak: Lk 24,34

Az eddig elmondottak alapján az alábbiakat állapíthatjuk meg tehát a szinoptikusok Péter-ábrázolásáról, illetve Máté és Lukács evangélistának Márkhoz viszonyított sajátosságairól az apostol kapcsán.

Márk-evangélium: 1. Az első általunk ismert Péter-képet a szinoptikus evangélisták közül Márk rajzolja meg, s ezzel megteremtí az a keretet, amelyet később Máté és Lukács is átvesznek. 2. Nem csak az epizódok sorrendjét értjük ez alatt, hanem azt a paradigmát és szemléletet is, amibe elhelyezi az apostolt, illetve ahogy tekint rá: kiemeli őt a Jézushoz fűződő szoros kapcsolatával, de hangsúlyozza azt is, hogy a Tizenkettő tagja marad továbbra is. 3. Ő az első közülük, aki Pétert kontrasztokkal együtt a maga pozitív és negatív tulajdonságaival együtt mutatja be (készséges szeretet - elutasító tagadás, hűség - elhagyás, alázat - hiúság, nagylelkűség - gög, bátorság - gyávaság, szókimondás - hallgatás, okosság - értetlenség). 4. Ugyanakkor nem találunk még nála kifejezetten Péter primátusára utaló perikópát, ami azt sejteti, hogy noha az apostol elsőséget és jelentőségét elismeri, annak egyháztani dimenzióit még nem fejtí ki. Erre magyarul lehet az a tény is, hogy evangéliumát Rómában írja meg, ahol egyértelmű volt Péter elsősége, s ezért nem beszél külön

részletezve erről az aspektusról.⁵³ *Máté-evangélium*: 1. Máté a márki vázat követve redakciós munkájával, illetve saját szakaszaival, és egyes szempontokat jobban kidomborítva egy árnyaltabb s markán-sabb Péter-képet alkot meg. 2. Márkhoz és Lukácshoz képest általában drasztikusabban ábrázolja az apostol gyengeségeit, ugyanakkor Simon nagyságát azzal is hangsúlyozza, hogy – eltérően a másik két szinoptikustól – nála az utolsó Péterre vonatkozó szakasz a tanítvány tagadásáról szól, amelynek végén viszont a bűneit keservesen sirató tanítványról számol be (26,75). 3. Márkhoz képest mindenképp, de Lukácshoz viszonyítva is nála jelenik meg legszembetűnőbbben Péter primátusa, amit már a Tizenkettő meghívásánál is jelez (10,2), s amit elsősorban az Atya kinyilatkoztatásából és Jézustól kapott sajátos küldetéséből vezet le az evangélista (16,17-19). Ugyanitt fogalmazza meg egyedülként azt is, hogy a Mester miért adja Simonnak a Péter nevet, illetve, hogy ez mit jelent. 4. Máté emellett a másik két szinoptikus evangélistához képest teljesebben közli az apostol hitvallását (16,16), és ünnepélyesebben körvonalazza a péteri primátus közösségi, egyháztani szerepét is, főleg az „ἐκκλησία” és a Péter név összekapcsolásával (16,18), illetve a kulcsok és az oldani-kötni képek segítségével (16,19-20), s azt mint a többiek érdekében végzett szolgálatot értelmezi. 5. Továbbá Máté nyomatékositja leginkább, hogy az első apostolt Péternek hívják, hiszen ő említi meg – a szinoptikusok közül - ezt a nevet a legtöbbször, a Simon személynevet pedig a legkevesebbszer, amit 3-szor a Péter névvel együtt hoz. Ezzel is Péter primátusát domborítja ki. 6. E mátéi Péter-kép mögött valószínűleg egyrészt az az antióchiai közösség áll, ahol íródott az evangélium, s ahol Simon Péter személye igen nagy tekintélynek örvendett, másrészt pedig az a tény áll, hogy a Márk-evangélium meg-

⁵³ Vö. BROWN, R. E., *Introduzione al Nuovo Testamento*, Brescia 2006. 197. DONAHUE, J. R. – HARRINGTON, D. J., *The Gospel of Mark* (Sacra Pagina Series 2), Collegeville 2002. 42.44.46. FARKASFALVY D., *Bevezetés az Újszövetségi szentírás könyveihez*, Budapest s.a. 74-75. HARRINGTON, D. J., *Evangélium Márk szerint*, in BROWN, R. E. – FITZMYER, J. A. – MURPHY, R. E. (ed.), *Az Újszövetség könyveinek magyarázata* (Jeromos Bibliakommentár II), Budapest 2003. 43-44. MATEOS, J. – CAMACHO, F., *Il Vangelo di Marco. Analisi linguistica e commento esegetico*, I. Assisi 1997. 7.11. SCHMID, J., *Das Evangelium nach Markus* (ed. WIKENHAUSER, A. – KUSS, O.) (RegNT 2), Regensburg 1954. 12-13.

írását követő időszakban a keresztények között, különösen Máté közösségében, még inkább kikristályosodott az apostol elsőségének mibenléte.⁵⁴

Lukács-evangélium: 1. Lukács is, mint Máté, követi általában Márk Péterre vonatkozó perikópáit, s azokat átalakítja, illetve saját szakaszaival kiegészíti. 2. Ábrázolásában a másik két szinoptikushoz képest diszkrétebben ír az apostol gyengeségeiről, hibáiról, mely mögött Simon Péter iránt érzett finom, érzékeny írói tisztelete húzódik. Bizonyos mértékben tehát idealizáltabban beszél róla. 3. Márkhoz és Mátéhoz viszonyítva az imádság kontextusába helyez több péteri epizódot,⁵⁵ hangsúlyozva ezáltal Jézus és az Atya bensőséges kapcsolatát, amiből fakad a Mesternek tanítványaival, de elsősorban Simonnal való szoros viszonya. 4. Mivel a Péterhez kötődő első epizód nála nem a meghívás története, mint Márknál és Máténál, hanem a tanítvány anyósának a meggyógyítása (4,38-39), így a csodálatos halfogás perikópában Simon Péter nem egy ismeretlen férfit kezd el követni, hanem olyan valakit, akivel már találkozott előtte, s akit már mesternek szólít (5,1-11). Így Péter Jézussal való első találkozását a másik két szinoptikushoz képest korábbra helyezi, utolsó találkozását evangéliumában pedig a feltámadáshoz kapcsolja (24,34). Vagyis Simon Jézus-követését nagyobb távlatban ábrázolja. 5. Továbbá szintén ő beszél a legteljesebben Péter és a feltámadt Jézus kapcsolatáról: Simonnak az üres sírnál tett látogatásáról (24,12), és a Feltámadott neki való megjelenéséről is beszámolva (24,34), egyedülként a szinoptikusok között. 6. Péter primátusáról ő is ír, aminek alapját elsősorban Jézusnak Simonért végzett személyes közbenjárásában (22,31-32) és abban a tényben jelöli meg, hogy a feltámadt Úr neki jelenik meg először az apostolok között (24,34). 7. Péter Jézustól

⁵⁴ Vö. BROWN, R. E., *Introduzione*, 253.304.310. FABRIS, R., *Matteo* (Commenti Biblici), Roma 1996.

²⁸ FARKASFALVY D., *Bevezetés*, 45-46. HARRINGTON, D. J., *The Gospel of Matthew* (Sacra Pagina Series 1), Collegeville 1991. 8-9. JAKUBINYI GY., *Máté evangéliuma*, Budapest 1991. 12. MEIER, J. P., *Matthew, Gospel of*, in *ABD*, IV. New York 1992. 624. VIVIANO, B. T., *Evangélium Szent Máté szerint*, in BROWN, R. E. – FITZMYER, J. A. – MURPHY, R. E. (ed.), *Az Újszövetség könyveinek magyarázata* (Jeromos Bibliakommentár II), Budapest 2003. 95-96.

⁵⁵ Lk 6,12; 9,18.28; 22,32.

kapott küldetésének lényegét, Mátéhoz hasonlóan, ő is a többiekért végzett szolgálatként értelmezi, amit viszont konkrétan is megnevez: az apostol feladata lesz a testvérei hitének megerősítése (22,32). 8. S végül ő is hangsúlyozza, hogy Péter egy közösség tagja marad, amit azzal is aláhúz, hogy evangéliumában, Márktól és Mátétól eltérően, Jézus többekből választja ki a tizenkét apostolt (6,13-16): vagyis Simon Péter egy kiválasztott csoport része. Továbbá a húsvét utáni jeruzsálemi keresztény közösséget is ökörlötte csoportosulva ábrázolja Lukács, egyedülként a szinoptikus evangélisták közül (24,33-35). 9. E sajátos elemeket tartalmazó Péter-ábrázolás mögött Lukács antióchiai gyökerei, illetve a hellenista kultúrával átszőtt közössége áll, akiknek az evangélista gyengéd finomsággal kívánja bemutatni Pétert, kiemelve fontos szerepét a keresztények számára.⁵⁶

Az apostol történeti személyéről a szinoptikus evangéliumokból megtudjuk, hogy Simon galileai származású halász volt, Kafarnaumban volt háza, ahol anyósa is lakott. Testvérével: Andrással és a Zebedeus fiúkkal a Genezáreti-tavon halászat közben hívja meg őket Jézus, akit követni kezdenek, s ez egy lényegi fordulatot hoz Péter életében is. Halász marad, de tanítvánnyá válik. Jézus nyilvános működése során nagyrészt mellette találjuk: csodáinak többször konkrét szmtanúja, akit az Úr Péternek nevez el, jelezve ezzel új küldetését. A Tizenkettőből kiemelkedik, annak az élén áll, ugyanakkor e közösség tagja is marad. A szenvedéstörténetben ő követi legtovább Jézust, majd megtagadja őt. S végül neki jelenik meg elsőként az apostolok közül a feltámadt Úr. Tehát a Márknál, Máténál és Lukácsnál leírt Péterről szóló epizódok feltételezik a húsvét előtti Simon Péter tevékenységét. Vagyis alakja nem a húsvét utáni keresztények fantáziájának a gyümölcse, hanem egy valós személy, akinek emléke to-

⁵⁶ Vö. BROWN, R. E., *Introduzione*, 322.374-376. BROWN, R. E. – DONFRIED, K. P. – REUMANN, J., *Pietro nel Nuovo Testamento, Un'indagine ricognativa fatta in collaborazione da studiosi protestanti e cattolici* (Bibbia e rinnovamento), Roma 1988.129. FARKASFALVY D., *Bevezetés*, 101.104-105. KOCSIS I., *Lukács evangéliuma* (Szent István Bibliakommentárok 2), Budapest 2007. 13. SABOURIN, L., *Il Vangelo di Luca. Introduzione e Commento*, Roma 1989. 26. SCHMID, J., *Das Evangelium nach Lukas* (ed. WIKENHAUSER, A. – KUSS, O.) (RegNT 3), Regensburg 1955. 6.25.

vább élt a különböző közösségekben, olyan mértékben, amekkora hatása volt az adott háttérközösségre.⁵⁷

S végül, miután feltártuk ennek a Kr. u. I. században élt zsidó hálsznak a szinoptikus evangélisták által megalkotott sokszínű portróját, felmerül a kérdés, hogy mi az üzenete ezzel az első három evangéliumnak. Az akkori közösségek számára az evangélisták Péter alakjával kívánták bemutatni: 1. A keresztyén tanítvány típusát, aki, mint Simon, nagylelkűen követi Mesterét, engedelmeskedik a szavának. 2. A Jézussal fenntartott szoros kapcsolat fontosságát. 3. A keresztyén tagja marad közösségének, akkor is, ha sajátos küldetése kapcsán kiemelkedik belőle: szolgálatát Jézustól a többiek szolgálatára kapja. 4. Az emberi bűnökre, elesésekre van bűnbocsánat, hiszen, ahogy a Feltámadott megbocsátott Péternek, úgy ez a lehetőség mindenki előtt adva van. 5. Vagyis Péter alakjával és példájával az evangélisták bátorítani s tanítani akarták közösségeiket az Egyházon belüli Jézus-követésre.

Mindezek mellett a mai kor embere számára, mint a szinoptikusok Péterhez kapcsolódó üzenetét, az alábbiakban fogalmazhatjuk meg: 1. Beszélhetünk bizonyos szempontból „egy péteri spiritualitásról”,⁵⁸ amely az általunk bemutatott Péter-képekből rajzolódik ki. A bibliai szövegekben az apostolra figyelni azt jelenti, hagyjuk, hogy beszéljen hozzánk, útítársunkká, barátunkká váljék Krisztus-követésünkben. Simonhoz menni azt jelenti, hogy Jézushoz közelítünk, mivel ő mint az első apostol, aki szoros kapcsolatban állt Mesterével, bennünket is elvezet az Úrhoz.⁵⁹

2. Az ökumenikus párbeszédben is csak ez a magatartás lehet előrevivő, amely során együtt figyelünk Péterre, s közösen tanulunk tőle. Megtanuljuk tőle: lelkesen követni az Urat, a szavának engedelmeskedni, a közösség tagjának maradni, illetve bűneinket alázatosan megsiratni. S ezáltal együtt válhatunk a Feltámadott Krisztus tanúivá egymás és minden ember számára.

⁵⁷ Vö. BÖTTRICH, C., *Petrus.Fischer, Fels und Funktionär* (Biblische Gestalten 2), Leipzig 2001.23.

⁵⁸ „una spiritualità petrina”: MAZZEO, M., *Pietro. Rocca della Chiesa*, Milano 2004. 13.

⁵⁹ Vö. Uő., *Pietro*, 13-14.

Péter tagadása

3. Péternek és utódainak az alakját és szerepét tehát csak Simon Péter lelkiületével összhangban lehet helyesen és igazán megértenünk.

4. Amint a szinoptikus evangélisták sokszínű képet festettek Péterről, amelynek vonásai - mint láthattuk - nem állnak egymással ellentétben, nem oltják ki, sőt gazdagítják egymást, úgy az elmúlt évszázadokban és a korunkban a róla megfogalmazott értelmezéseknek is törekedniük kell a harmóniára, a kölcsönös gazdagításra. Ez a Márktól, Mátétól és Lukácstól megismert szemlélet elengedhetetlen a keresztények egységtörekvésében: járható útnak ígérkezik afelé, hogy Péter személyének és küldetésének értelmezése a maga sokrétűségében ne elválasztó, hanem összekötő kapocs legyen.

Rövidítések: **ABD**: The Anchor Bible Dictionary – **JBL**: Journal of Biblical Literature – **QD**: Quaestiones Disputatae – **RegNT**: Regensburger Neues Testament

Magyarszék, 2017. június 13.

Székely János

Bibliai régészet

A szentítási beszámolókat hitelességét igen sok régészeti lelet megerősíti, és megvilágítja a Bibliának néhány fontos eseményét. Olyan részletek ezek, melyek által a bibliai ásatások, a bibliai régészet új fényt vet a bibliai szövegekre.

A pátriárkák története – azaz Ábrahám, Izsák és Jákob története. Az ő életük nagyon régi múltba nyúlik vissza, kb. Kr.e. 1700-1800 évvel zajlik Ábrahám, Izsák és Jákob vándorlása az ókori Keleten, Mezopotámiából az ígéret földje, Kánaán felé. Nagyon sok tudós arra gondolt, hogy annyira régen történtek ezek az események, hogy szinte lehetetlen, hogy szájhagyományban ezeket a történeteket hitelesen megőrizték volna sok száz éven keresztül, és a Biblia hitelesen le tudná ezt írni.

Azonban egy döbbenetes régészeti lelet mégis csak rávilágít arra, hogy a pátriárkák történetei mennyire hitelesek. Valóban a hiteles történelmi emlékezést tartalmazzák és adják tovább a számunkra. Mezopotámia északi részén, ahol Ábrahám és az ő ősei éltek, találtak ugyanis két nagyon jelentős könyvtárat Mári illetőleg Nózi városában. Könyvtár, ezt úgy kell elképzelnünk, hogy szövegekkel teleírt agyagtáblákról van szó, ékírással agyagtáblákra felírt dokumentumokról, illetőleg irodalmi művekről. Az ott élő népeknek, főleg az amoritáknak és a hurritáknak a dokumentumai ezek, akik közül aztán Ábrahám és a családja elindult. Sokfajta dokumentumot találunk itt, többek között házasság-leveleket.

Ezekben a házasság-levelekben az áll, hogyha egy feleség meddő, vagyis nem születhet a párnak gyermeke, akkor maga a feleség volt köteles saját maga mellett egy pótfeleséget biztosítani férjének, akitől a férjének gyermeke születhet. Ezt a köteleességet már a házassági szerződésben lefektették. A feleség ezzel a feltétellel, ennek az elfogadásával lett az illető férfinak a felesége. Tehát éppen ezt a különleges, ősi, nomád szokást találjuk meg Ábrahám, Izsák és Jákob történetében is, amit ezek az ókori házasság-levelek tükröznek. Áb-

rahám esetében Sára meddő, legalábbis nagyon sokáig nem születik gyermeke, és mi történik? Maga Sára a saját szolgálólányát, Hágárt adja feleségül a férjének, Ábrahámnak. Így születik meg aztán Izmael, Ábrahám elsőszülött fia. Azt látjuk, tehát, hogy egy nagyon ősi, nomád szokás jelenik meg ezekben a nomád szövegekben, és megjelenik ugyanígy a Bibliában is.

Később a Biblia ilyesfajta szokást nem ismer, sőt, kifejezetten tiltja az ehhez hasonló eljárásokat, és védi a házasság kötelékét. Látjuk, hogy ez egy ősi nomád szokás. Ez azt jelenti, hogy nem később találták ki a pátriárkák történetét, hanem valóban őrzik ez a II. évezred elejének a szokásjogát a pátriárkák története.

Bibliai nevek – Igen figyelemre méltó a személyneveknek a szerepe, illetőleg az előfordulása, amelyeket ezekben a nomád, törzsi szövegekben találunk. Ugyanis rengeteg bibliai név fordul elő. Például Náhornak a neve, Teráhnak a neve, valamint az Ábrám, Lévi, Zebulon és Benjámín nevek. Nyilvánvaló, hogy Ábrahám családja ebben az időben, ebből a közegeből indul el, és a nevek is, amiket a gyermekeknek adnak, annak a kornak a megszokott nevei. Vagyis a régészet igazolja a Bibliának a hitelességét ebből a szempontból is.

Kánaán földje – Egy másik, nagyon érdekes téma, amit a Biblia kutatása kapcsán sokan fölvetnek, hogy: milyen lehetett Kánaán földje abban az időben, amikor a zsidók végül elfoglalják ezt az országot. Egyáltalán, hogyan elképzelhető az, hogy egy menekülő, rab-szolgaságból a szabadságot éppen csak megszerző nép, amelynek nem volt még szervezett hadserege, hogyan foglalhat el egy ilyen jelentős területet, mint amilyen Kánaán földje volt. Hogyan is nézhetett ki Kánaán a zsidó honfoglalás idején? A régészet, az ásatások ezzel kapcsolatban is nagyon érdekes információkkal szolgálnak.

Fennmaradtak olyan levelek, amelyet Kánaán földjének a kis uralkodói, a kis városállamok királyai Egyiptom fáraójának írtak. Egyiptomban, az ottani ásatásokban találtak meg számos ilyen levelet. Ezek a levelek tükrözik és leírják azt a helyzetet, amely a zsidó honfoglalás előtt Kánaán földjét jellemezte.

Az egyik ilyen levelet Jeruzsálem korábbi királya, Abdu Hepa írta, aki még az izraeliták érkezése előtt a már meglévő Jeruzsálem vá-

rosának volt a királya. A levél, amit ő a fáraóhoz címez, s amelyben a fáraó segítségét kéri a következőképpen szól:

„A királynak, az én uramnak, Abdu Hepa, az ő szolgája; a te lábaidhoz, ó király, hétszer, hétszer leborulok. Mit tettem én a király, az én uram ellen? Mert azt mondják rólam a királynak, az én uramnak, Abdu Hepa fellázadt a király, az ő ura ellen. Nem az én apám és nem az én anyám helyezett engem erre a helyre. A hatalmas király keze tett engem ide, atyám házába. Miért lázadnék hát én a király, az én uram ellen? Amíg a király él, addig mondani fogom a király megbízottjának: miért támogatom a hapirukat? Miért vagy ellenséges a kormányzókkal szemben? Ezért gyaláznak engem a király, az én uram előtt.”

A levél szövege nagyon ősi, talán elsöre nehéz is megérteni, hogy miről van szó. Abdu Hepa Jeruzsálemnek a királya a fáraó segítségét kéri, illetőleg védekezik az őt ért vádak ellen. Elmondja, hogy nem a szüleitől kapta a királyi címet, hanem a fáraótól. Az ő ura király, vagyis az uralkodó helyezte őt a jeruzsálemi királyi székbe. Mindent neki köszönhet, és ilyen módon próbálja a hűségét bizonyítani. S beszél egy nagyon érdekes népcsoportról, amelyet *hapiruknak* nevez. Maga a szó azt jelenti, hogy vándorok, bandák, akiknek nincs még stabil, letelepedett szálláshelyük, hanem igen gyakran, az ókori Keletnek a városait és a letelepedett népeit támadták meg. A hapiru szó gyűjtő fogalom. Egyesek szerint ebből a szóból származik a héber név, ami a héber nyelvben ugyancsak ezt jelenti, hogy: vándor, úton lévő. Vagyis nomád népcsoportoknak a megnevezésére szolgáló ige, illetőleg igéből képzett népnév.

Ha ez valóban így van, akkor könnyen lehet, hogy ezek között a hapiruk között kell keresnünk a későbbi izraelitáknak az őseit. A levélből mindenesetre világosan látszik, hogy Kánaán földje abban az időben, amikor a zsidó honfoglalás kezdődött, igen bizonytalan állapotban volt. Kiskirályok uralkodtak az egyes városokban, és egy laza egyiptomi fennhatóság volt a terület fölött. Vagyis a betörő izraeliták számára ez a terület könnyen elérhető, megszerezhető, elfoglalható volt.

Bileám próféta – Mielőtt a zsidó nép elfoglalja Kánaán földjét, az egyik uralkodó, Bálák próbál rávenni egy titokzatos pogány prófétát,

Bileámot arra, hogy átkozza meg az izraelita népet. A Biblia leírja, hogy Bileám ahelyett, hogy megátkozná a honfoglalásra készülő Izraelt, valójában megáldja őket (Szám 22-24. fejj.).

Ezzel kapcsolatban egy döbbenetes régészeti lelet került napvilágra, pontosan Bileám prófétának a személyével kapcsolatban. A mai Jordánia területén van egy ásátás, Deir Allah ennek a régészeti lelőhelynek a neve, ahol föltártak egy ammonita szentélyt, vagyis egy régi, pogány ammonita templomot, amelynek a vakolatára föl volt festve, föl volt írva egy jövendölés. Ezt a föliratot kb. a Krisztus előtti VII. században készítették, festették föl a falra.

S ez a fölirat a következőképpen szól: *„Bileámnak, Beor fiának felirata. Az emberé, aki látja az Istent. Íme, az Isten eljött hozzá az éjszaka, és beszélt hozzá e szavak szerint: 'Megjelent az utolsó láng. Büntetések tüze jelent meg.' Bileám fölkelt másnap és nem tudott enni, s erősen sírt. A nép odajött, és azt mondta Bileámnak, Beor fiának: 'Miért böjtölsz, s miért sírsz?' Azt mondta nekik: 'Üljetek le. Megmutatom nektek, milyen nagy csapás közeledik. Gyertek és lássátok Isten tetteit. Az istenségek összegyűltek, a hatalmasok kiűzték egy időpontot. Azt mondták Sámásnak, a Napistennek: 'Varrd be az eget, zárd be felhőiddel, legyen ott homály és nem ragyogás, mert az Úr rettenetet fog kelteni.'”*

Így szól ennek a föliratnak az eleje. Igazán megdöbbenő, hogy az a bibliai próféta, Bileám, Beor fia, aki szerepel a Számok könyvében, ugyanő szerepel ebben a pogány, ammonita szentélyben lévő pogány felíratban is. Vagyis nyilvánvaló, hogy valóban létezett ez a titokzatos pogány próféta, akinek a szavára annyira adott az említett uralkodó, Bálák, hogy őt kérte föl, hogy átkozza meg Izrael népét. Ez tehát megint csak egy olyan pontja a bibliai történetnek, ahol a régészetnek a leletei egy kicsi részletben igazolják a bibliai elbeszélésnek a történeti hitelességét.

Jerikó lerombolása – A Biblia leírásából tudjuk, hogy az izraelita nép, amikor megérkezik Kánaán földjére, az első város Jerikó, amit megközelítenek. Az a Jerikó, amelynek a falai, a megerősített védművei kb. Krisztus előtt hétezerben készültek el. Minden bizonynal Jerikó a föld legrégebbi városa. A Biblia elbeszélése szerint Je-

rikó falai leomlottak, ahogyan Józsue és a választott nép megkerüli Jerikó városát, és megfűjják a harsonákat.

Ezzel kapcsolatban a régészet nagyon meglepő eredményre jutott. Keresték ugyanis annak a nyomait, hogy láthatóak-e Jerikónak a hatalmas, leomlott falai. Ennek a pusztulásnak a nyomai felfedezhetőek-e az ásatásokban? Az ásatásoknak azután eléggé kiábrándító eredménye az lett, hogy abban az időszakban, amikor a zsidók elfoglalták Kánaán földjét, vagyis Krisztus előtt 1250 tájékán, akkor Jerikó városa, sőt, már sokkal korábbtól, 1400-tól, kb. Krisztus előtt 800-ig, egy nagyon hosszú időn keresztül gyakorlatilag lakatlan, üres volt. Ha laktak is ezen a területen emberek, akkor legfőljebb sátrakban lakhattak, de egyetlen kőház sem köthető ehhez az időszakhoz.

Amennyiben ez így van, akkor fölmerül a kérdés, hogy honnan ered a Bibliának a leírása Jerikó leomló falairól? Ha jobban megnézzük a Biblia elbeszélését, akkor feltűnik az, hogy a menet, amit leír a Biblia a város körül – a várost hétszer megkerülő Józsue, illetőleg a választott nép – nagyon hasonlít ez a Bibliában leírt fölvonulás egy liturgikus körmenethez.

A Szentírás elbeszéli, hogy kik mennek elől, hogyan viszik a Frigyládát, kik a papok, kik a leviták, hogyan fűjják a harsonákat. Mindez egy körmenet leírásához hasonló, nem pedig egy ostromra induló hadseregé. Azt is megemlíti a Biblia, hogy minden alkalommal Gilgálból indul ez a menet. Tudjuk azt, hogy Gilgál később egy jelentős izraelita központ. Mai szóval mondhatnánk azt is, hogy főváros, ahol egy jelentős szentély volt. Mindezek alapján nagyon valószínű, hogy ez a leírás eredetileg egy liturgikus körmenetnek a leírása. Esetleg egy olyan ünnepnek bemutatása, amikor az izraelita nép később hálát adott a honfoglalásért. Minden alkalommal elmentek az akkori fővárosból, Gilgálból a nem messze lévő hatalmas romvároshoz, Jerikóhoz. Megkerülték, fűjták a harsonákat, és ilyen módon adtak hálát azért, hogy az Ígéret Földje az ölükbe hullott. Isten nekik adta ezt a tejjel-mézzel folyó országot. Ebből a körmenet-leírásból alakulhatott át az elbeszélés Jerikó falainak a leomlását ábrázoló csata-eseménnyé.

Egyéb városok – Annak ellenére, hogy Jerikóban nem találjuk tehát a honfoglalásnak a nyomait, az Ígéret Földjén nagyon sok helyen

régészeti nyomai vannak annak, hogy a választott nép ebben az időben, Józsue idejében valóban elfoglalta Kánaán földjét. Több olyan város is van, amit ebben az időben égettek föl, romboltak le. Látszik a pusztításnak a nyomai a régészeti ásatásban, és látszik az is, hogy nem sokkal később a romok helyén egy teljesen más kultúrájú nép kezd el élni és építi föl a maga házait. Ilyen városok például Bétel és Hácór.

Azt is feltárták a régészek, hogy Szamaria és Júdea dombvidékén, vagyis az ország középső részén nagyon sok falu épül föl a semmiből. Ez a rengeteg újonnan épülő falu a jele annak, hogy a zsidó nép megérkezett Kánaán földjére, és ezekben a falvakban megkezdte a maga életét.

Sámson – Érdemes megemlítenünk még egy további emléket Sámsonnal kapcsolatban. Sámson, Izrael egyik bíróját – miután megvakítják – egy filiszteus templomba vezetik be, ahol ő két oszlop közé áll, és hatalmas erejével szétnyomja ezt a két oszlopot, és ilyen

Tel-Qasile – A filiszteus templom romjai

módon összeomlik ez a gyönyörű, nagy épület, rengeteg ellenségnek, a filiszteusok vezéreinek a halálát okozva.

Első hallásra eléggé hihetetlennek látszik ez az elbeszélés, hogy egy ember két oszlopot szétnyom, és ilyen módon dönt romba egy hatalmas épületet. De az egyik ásatás meglepő eredményre jutott. Nem messze a mai Tel-Aviv-tól, vagyis a tengerparton föltártak egy kicsi filiszteus várost, Kaszilét, azaz a Kaszile nevű régészeti lelőhelyen elterülő filiszteus várost. S ennek a városkának volt egy filiszteus temploma. Ami megdöbbenő a számunkra, hogy nagyon világosan látszik a föltárt alapokból, hogy ezt a templomot közepén, a belső térnek a közepén két hatalmas oszlop tartotta. Megmaradt mindkét oszlopnak a talpzata, és látszik, hogy erre volt ráhelyezve fából két nagyon erős, vastag faoszlop, melyekre rátették a gerendákat, és ilyen módon építették föl ennek a filiszteus templomnak a tetjét. Amit tehát a bibliai elbeszélő leír, hogy két oszlop közé állítják Sámson, és ő szétnyomja az oszlopokat, ebből az ásatásból teljesen valószínűnek tűnik. Úgy látszik, hogy a filiszteus építkezésnek tipikus eleme volt a templom közepén álló hatalmas oszlopok, amelyekre ráhelyezték a tetőgerendákat.

További leletek – A Biblia elmondja, hogy Salamon király mely városokat építette, illetőleg megerősítette azokat. Az ásatások ezt is tökéletesen igazolják, akár Megiddó, akár Hácór, akár Gézer városában. Salamon korában hatalmas falak, kapuk, a lovaknak szolgáló istállók, és más impozáns épületek emelkednek. Látszik, hogy Salamon építkezéseinek a nyoma megmaradt ezekben a városokban. Szintén föltárták annak a gyönyörű, elefántcsonttal díszített palotának a romjait, amelyet Szamariában az ottani uralkodók építettek, s amelyről Amosz próféta azt írja, hogy a szegények vérén építették ezt a palotát (Ám 3,15; 6,4 vö. Ez 27,6). Ugyanis óriási értéket képviselt akkoriban egy elefántcsont plakettekkel, elefántcsont domborművekkel díszített palota.

Megmaradt egy olyan asszír dombormű, amely a legelső izraeli uralkodót, a legelső zsidó királyt képileg ábrázolja. Ez az uralkodó nem más, mint Jehu. Tehát a legrégebbi olyan uralkodó, akiről képi ábrázolás maradt fenn. Az asszír domborművön éppen az adót hozza

el az asszír uralkodónak. Leborul előtte, és úgy nyújtja át Júdeának és Izraelnek az adóját III. Szalmanasszár, asszír uralkodó számára.

Megmaradtak Jeruzsálemben olyan pecsétek, amelyek számkunkra ismert személyeknek a neveit tartalmazzák. Egy-egy város ostromakor rengeteg minden leégett, de ebben a tűzben pontosan az agyagpecsétek rendkívül megkeményedtek. Újra kiégette őket az ostromnak a tüze, és ennek is köszönhetjük, hogy Jeruzsálemnek a falához közel, egy szobában nagyon sok ilyen pecséteket találtak meg az ásás során. A nevek, amelyek a pecséteken találhatóak, a következők: Gemarja, Sáfáá fia. Egy olyan bibliai személy, aki később Júdeának a kormányzója is lesz, és akinek az apját is jól ismerjük a Bibliából: Sáfán az írnok, Jeremiás prófétának az egyik barátja és támogatója (Jer 36,10).

De ami a legmegdöbbentőbb, találunk egy olyan feliratot is, hogy: Báruk, Neria fia. Ez a Báruk pedig nem más, mint a Bibliában is ismert Báruk próféta, Jeremiás prófétának az írnoke, és tanítványa (Jer 36,8).

Újszövetség – Ezek után hadd említsek még néhány olyan régészeti leletet is, amely az Újszövetség történetével kapcsolatos, és az Újszövetség adatainak a hitelességét bizonyítja számunkra.

A Pilátus-felirat – Nagyon érdekes az evangéliumokban, hogy Szent Lukács evangéliuma Pilátust soha nem nevezi római helytartónak, hanem mindig prefektusnak, illetőleg a görög megfelelő szót használja, amely a latin prefektus szónak a görög megfelelője. A bibliatudósok sokáig azt gondolták, hogy Szent Lukács itt téved, amikor nem a szokásos helytartó szót használja Pilátus esetében. S ezzel kapcsolatban a régészet nagyon meglepő leletre bukkant a tengerparti Cezárea városában. Egy hatalmas nagy kikötő volt itt, amit nagy Heródes király építtetett, s ennek a kikötőnek az egyik részében, egy ókori színház mellett találtak egy olyan kőbe vésett feliratot, amely Pilátusnak a nevét tartalmazza. Pilátus neve után nem az van írva, hogy Júdea helytartója, hanem latinul az, hogy: prefectus Iudeae, Júdeának a prefektusa.

Amikor ezt a feliratot megtalálták, a tudósok elkezdtek újra kutatni, hogy mi lehet ennek a különleges megnevezésnek az oka? S ekkor vált világossá, hogy nem mindegyik provinciát, nem mind-

egyik tartományt kezelte egyformán a Római Birodalom. Voltak különleges területek, amelyeket különlegesen is nehéznek, vagy veszélyesnek gondolt a Római Birodalom, ezeknek az élére nem helytartót, hanem prefektust neveztek ki. Ezek a területek közvetlenül a császárnak a fennhatósága alá tartoztak, nem pedig a szenátus fennhatósága alá. Ilyen terület volt például Egyiptom is, amely rendkívül fontos volt Róma számára a gabona miatt, amelyet onnan szállítottak Rómába. Nagyon jelentős élelmiszer-forrása volt ez a Római Birodalomnak.

A Pilátus-feliratból ismét beigazolódott, hogy Lukács evangéliuma, amikor Pilátust nem helytartónak, hanem prefektusnak nevezi, pontosan fogalmaz, és nagyon jól ismeri az akkori viszonyokat, köztük Pilátusnak a tényleges tituluszát és jogállását.

Korabeli lépcső – Ha tovább megyünk az Újszövetség régészeti érdekességei, illetőleg a régészeti leletek sorában, fontos megemléznünk még néhány olyan leletet, amelyet Jeruzsálemben találtak, és amely a Krisztus korabeli Jeruzsálemnek az útviszonyait, a helyeit és az építészetét világítja meg. Jeruzsálemben megtaláltak egy olyan lépcsőt, amelyik pontosan arról a dombról indul el, ahol Jézus elfogyasztotta tanítványaival az utolsó vacsorát. Ez a lépcső levezet a Kedron patakhoz a völgyébe, az Olajfák hegyéig az irányába, ahol a Getszemáni kert is volt.

Mivelhogy a korabeli Jeruzsálemnek ez lehetett az egyik legalapvetőbb útja – úgy tűnik, hogy a környékben más jelentős út nem is nagyon volt ebben az időben –, szinte minden kétséget kizár az a feltetelezés, hogy ezen a lépcsőn maga Jézus több alkalommal végigment. Többek között akkor, amikor az utolsó vacsora után a tanítványokkal együtt átment az Olajfák hegyére, és énekelték a Húsvéti zsoltárt. Ezen a lépcsőn jöhettek visszafelé akkor is, amikor már Jézust elfogták, és kísérték őt a főpapnak, Annásnak a házába, amely valószínűleg szintén a városnak ezen a részén volt.

Nagyon szép az, ahogyan feltárták és kialakították ezt az utat a mostani Jeruzsálemben az egyházi területnek a kezelői, a ferencesek, akiknek a területén van az említett lépcső. Nagyon szépen láthatóvá tették úgy, hogy a zarándokok mind a mai napig láthatják, megérint-

hetik azokat a lépcsőfokokat, amelyen minden biztonnyal Jézus is végighaladt.

Férfi a vizeskorsóval – Érdekes az evangéliumban, hogy megemlíti a Passió elbeszélője, hogy a tanítványok egy vizes korsót vivő embert, vagyis férfit kellett a tanítványoknak követniük. Ez azért volt szokatlan abban az időben, mert általában nők vitték a fejükön a vizes korsót. Férfiak számára ez megalázó feladat lett volna, és amit a férfiak általában nem is végeztek. Az ok, ami miatt itt egy férfi viszi a vizes korsót, az lehetett, hogy ennek a férfinak minden biztonnyal nem volt felesége. Ezt alátámasztja az a tény, hogy az a hely, ahol Jézus utolsó vacsorája volt, illetőleg annak a helynek a környéke is Jeruzsálemnek az ún. esszénus negyede volt, az a hely, ahol a kumráni közösségnek a tagjai, illetőleg a szimpatizánsai laktak.

Ennek a negyednek a létéről értesülünk Jozefusz Fláviusz zsidó történetíró műveiből. Bizonyítják ennek az esszénus negyednek a létét az ott végzett ásatások is, amelyek különleges mosakodó medencéket, tipikusan esszénus, lumáni mosakodó medencéket találtak az utolsó vacsora terméhez közel. Mindebből világosan látszik az, hogy Jézus egy kumráni csoportnál, vagy legalábbis egy kumrániakkal szimpatizáns embernél, annak a házában volt vendégségben az utolsó vacsora idején. Ő volt az, akiben megbízott ezekben a számára már annyira nehéz napokban, amikor halálra keresték őt, nála biztonságos helyet talált az utolsó vacsora elköltésére.

Cirenei Simon – A Passió elbeszélésében hallunk arról, hogy kényszerítenek egy Simon nevű cirenei embert arra, hogy vigye Jézus keresztjét. S a Passió azt is megemlíti, hogy ez a Simon két fiúnak, Alexandernek és Rúfusznak az apja. S ezzel kapcsolatban megint csak egy döbbenetes régészeti lelet került napvilágra 1954-ben. Akkoriban végeztek ásatásokat a Kedron patak tulsó oldalán, az Olajfák hegyének a lejtőjén, ahol találtak egy I. századi temetőt. S ebből a temetőből emelték ki a kicsi csonttartó ládikókat, osszuáriumokat, amelyekbe az elhunytak csontjait tették. Az egyik ilyen csonttartó ládikóra – amely tehát Krisztus korabeli, az I. századból való –, a következő felirat volt írva: 'Alexander, Simon fia, cirenei'. Ez a csonttartó ládikó szinte minden kétséget kizáróan a mi cirenei Simonunk egyik fiának, Alexandernek a csontjait tartalmazta.

Vagyis egy ponton megint csak döbbenetesen igazolja a régészet a bibliai leírásnak a történeti hitelességét.

Keresztrefeszítés – S még egy utolsó leletet szeretnék megemlíteni. Jeruzsálem mellett Giv Atha Midbar település helyén találtak egy olyan embernek a csontjaiból néhányat, akit kb. Krisztussal egy időben, ugyanabban az időszakban keresztre feszítettek. Megtalálták egy keresztre feszített embernek néhány csontját. Ezek a csontok nagyon sokat elmondanak arról, hogy milyen volt Krisztus korában ez a borzalmas kivégzési mód, a keresztre feszítés. Így képet alkothattunk arról, hogy konkrétan mi lehetett az, amin Jézusnak végig kellett mennie. A csontokból például látszik az, hogy a kezeket átütő szög nem a tenyérbe volt beleütve, ahogy nagyon gyakran a festményeken, vagy másutt ábrázolják ezt. Nyilvánvaló, hogy egy embernek a teljes súlyát nem bírná el a tenyere.

A csontokon világosan látszik, hogy az alkarba, a két csont közé ütötték be a szöveget, az alkar tulajdonképpen fõlszakadt, egészen a csuklóig, és ilyen módon tartotta meg a kivégzett embernek a testét. Az is látszik a csontokon, ahogyan átütötték a szöveget a lábakon keresztül, borzalmas kegyetlenséggel, és hatalmas fájdalmat okozva. Ennek az illetőnek a lábainál nem is tudták a szöveget utólag sem kiszedni a fából, ezért a holttestet úgy szedték le a keresztről, hogy fejével elvágták a lábait, és ilyen módon vették le a keresztről a testét.

Az egyik legborzalmasabb kivégzési mód volt ebben az időben a keresztrefeszítés. A halálra ítélt ember tulajdonképpen fuldokolni kezdett kifeszített testtel, és csak hatalmas kínokkal, a szögeken keresztül, a sebeken keresztül tudta magát kicsit megemelni, csak így tudott lélegzethez jutni. Ilyen módon kínlódott tovább, órákon keresztül, szinte önmagát kínozva kapkodott a levegőért, amíg aztán végleg megfulladt és meghalt.

Néhány példát láttunk itt arról, hogy milyen sok ponton igazolja a régészet, az ásatások és a történettudomány a Bibliának a hitelességét és megbízhatóságát.

(A Mária Rádióban elhangzott előadás alapján
összeállította: Tarjányi Béla

É l ő I g e

BIBLIAISKOLA

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

Vágvölgyi Éva

A fogság utáni restauráció Ezdrás és Nehemiás

A.) Alapgondolat

Az sem könnyű, ha egy nép évtizedeken keresztül elnyomás alatt szenved – ezt jól megtapasztaltuk a saját bőrünkön – de ennél még sokkal nehezebb, ha egy népet még el is hurcolják lakóhelyéről, idegen nép, idegen kultúrája közé. Akkor minden esélye megvan, hogy elveszítse önmagát és beolvadjon, eltűnjön a nagy olvasztó tégelyben.

Az új környezetben újra kell értelmeznie önmagát, hogy életben tudjon maradni. Nehéz megtalálni ebben az önújraértelmezésben a helyes egyensúlyt, meddig szabad elmenni az alkalmazkodásban, mi az, amit a régi énünkből le kell vedlenünk, mint a kígyó a bőrét, és mi az, amit feltétlen meg kell őrizni önmagunkból, hogy el ne veszítsük a személyiségünket. Izrael népe a fogság ideje alatt sok mindent elvesztett, fél kellett, hogy adjon magából, de ugyanakkor ebben az önújraértelmezésben nyert is. A formasággá silányult templomi áldozatbemutatásból valódi istenkapcsolatra kellett találnia. A szokások laza halmazát rendszerbe kellett foglalni, mert már csak a leírt szó, a Törvény maradt a birtokában, ezáltal sokszorosára fölértékelődik, mert a templomi vallásgyakorlat elveszett. A fogságba hurcoltak egy része beolvad, átveszi a szokásokat, akár még a vallást is, de a másik részének a hite, mint egy tüzes kohóban, megtisztul. Ezt a vallási megtisztulást nagy mértékben segítik a próféták és a papság.

B.) 1 Krón 5,40; 2 Krón 36,15-23;

Ezdr 7,-28; 9,1-4; 10,1-17; Neh 8,1-12

1 Krón 5, 40: ⁴⁰ Azarja Száraját nemzette, Szárajaja Joszedeket nemzetete. ⁴¹ Joszedek eltávozott, amikor az Úr fogságba vitette Júdát és Jeruzsálemet Nebukadnezár által.

2 Krón 36,15-23: ¹⁵ Az Úr, atyáik Istene elküldte ugyan hozzájuk követeit, s a reggeli felkeléstől állandóan figyelmeztette őket, mert kímélni akarta népét s a maga lakóhelyét. ¹⁶ De ők kigúnyolták Isten követeit, fel sem vették szavait, s kinevették prófétáit. Úgyhogy az Úr haragja végül is felgerjedt népe ellen és nem volt többé számukra mentség.

Júda pusztulása ¹⁷ Rájuk hozta ugyanis a kaldeusok királyát és kardéltre hányatta az ifjaitak szentélyük házában. Nem könyörült meg ifjún, hadjonon, vénen avagy aggastyánon, hanem mindenkit a kezébe adott. ¹⁸ Az Úr házának valamennyi edényét, a nagyokat és kicsiket egyaránt, valamint a templom, a király s a főemberek kincseit elvitette Babilonba. ¹⁹ Az ellenség felgyújtotta az Isten házát, lerombolta Jeruzsálem falát, minden tornyát felégette és elpusztította minden drágaságát. ²⁰ Aki megmenekült a kardtól, azt Babilonba hurcolták. Ott szolgálja lett a királynak és fiainak, amíg uralomra nem jutott a perzsák királya, ²¹ hogy beteljesedjék, amit az Úr mondott Jeremiás ajka által: ha a föld nem ünnepli meg szombatjait, elhagyatottságának egész ideje alatt szombatot tart, amíg el le nem telik a hetven esztendő.

Círusz rendelete ²² Círusznak, a perzsák királyának első esztendejében azonban felébresztette az Úr Círusznak, a perzsák királyának lelkét, hogy beteljesedjék az Úr szava, amelyet Jeremiás szája által mondott. Erre ő kihirdette egész birodalmában írásban és szóban: ²³ »Ezt üzeni Círusz, a perzsák királya. A föld valamennyi országát nekem adta az Úr, az ég Istene, s ő megparancsolta nekem, hogy házat építsek neki a júdai Jeruzsálemben. Ki való közületek az ő népéből? Legyen vele az Úr, az ő Istene és menjen fel.«

Ezdr 1,1-11: – ¹ Círusznak, a perzsák királyának első esztendejében felébresztette az Úr Círusznak, a perzsák királyának lelkét, hogy beteljesedjék az Úr szava, amelyet Jeremiás szája által mondott. Erre ő egész birodalmában, írásban is, a következő rendeletet hirdette ki: ² »Így szól Círusz, a perzsák királya: A föld valamennyi országát kezembe adta az Úr, a mennynek Istene, és ő meghagyta nekem, hogy házat építsek neki Jeruzsálemben, amely Júdeában van. ³ Ki való közületek az ő egész népéből? Legyen vele az ő Istene. Menjen fel Jeruzsálembe, amely Júdeában van, és építse fel az Úrnak, Izrael Istenének templomát. Ő az az Isten, aki Jeruzsálemben lakik. ⁴ A megmaradtak közül mindenkit, bárhol lakják is, segítsék meg az ő helységének emberei mindenütt ezüsttel, arannyal, felszere-

léssel, jószággal, azonfelül, amit önként ajánlanak fel Isten jeruzsálemi temploma javára.»

5 Elindultak erre a családfők Júdából meg Benjaminból, és a papok meg a leviták, egyszóval mindazok, akiknek Isten arra indította lelkét, hogy felmenjenek és megépítsék az Úr templomát Jeruzsálemben. **6** Mindazok pedig, akik körülöttük laktak, önkéntes adományaikon felül ezüst- és aranyedényekkel, felszereléssel, jószággal és egyéb holmikkal segítették őket.

7 Círusz király előhozatta az Úr házának edényeit is, amelyeket Nebukadnezár vitt el Jeruzsálemből és helyezett el a maga istenének templomában. **8** Előhozatta ugyanis azokat Círusz, a perzsák királya, Mitridátész, kincstáros által és szám szerint átadta azokat Sesbaccárnak, Júda fejedelmének. **9** Számuk a következő: harminc aranycsésze, ezer ezüstcsésze, huszonkilenc kés, harminc aranypohár, **10** négyszáztíz másfajta ezüstpohár, ezer egyéb edény. **11** Az arany- és ezüstedények száma összesen ötezer-négyszáz volt. Mindezt magával vitte Sesbaccár, amikor a fogságban levőkkel visszatért Babilonból Jeruzsálembe.

Ezdr 7,1-28 – Ezdrás, az írástudó **1** Miután ezek megtörténtek, Artaxerxész, a perzsák királya uralkodásának idejében Ezdrás, Szárája fia, aki Azarja fia, aki Helkija fia, **2** aki Sallum fia, aki Szádok fia, aki Ahitób fia, **3** aki Amarja fia, aki Azarja fia, aki Marajót fia, **4** aki Zarahja fia, aki Ózi fia, aki Bokki fia, **5** aki Abisue fia, aki Fineesz fia, aki Eleazár fia, aki Áron, az első főpap fia volt; **6** ez az Ezdrás feljött Babilonból. Mint írástudó, igen jártas volt Mózes törvényében, amelyet az Úr, Izrael Istene adott, a király pedig teljesítette minden kérését, mert az Úrnak, az ő Istenének keze volt rajta. **7** Artaxerxész királynak hetedik esztendejében indultak el egynéhányan Izrael fiai, a papok fiai, a leviták fiai, az énekesek, a kapuőrök és a templomszolgák közül Jeruzsálembe **8** és az ötödik hónapban, tehát még a királynak hetedik esztendejében meg is érkeztek Jeruzsálembe.

9 Az első hónap első napján indult el ugyanis Babilonból, és az ötödik hónap első napján ért Jeruzsálembe, mivel Isten jószágos keze volt rajta. **10** Ezdrás ugyanis szívvel-lélekkel azon volt, hogy tanulmányozza az Úr törvényét és jogot meg igazságot tegyen és tanítson Izraelben.

A második csoport hazatérése **11** A rendelet mása pedig, amelyet Artaxerxész király adott át Ezdrás papnak, aki mint írástudó igen jártas volt az Úrnak Izrael számára adott törvényeiben, előírásaiban és szertartásaiban, így hangzik:

12 »Artaxerxész, a királyok királya, üdvözlí Ezdrás papot, aki mint írástudó igen jártas a menny Istenének törvényében. **13** Úgy rendelkezem, hogy veled vonulhasson birodalmamban bárki, aki vissza akar térni Jeruzsálembe Izrael népe, valamint papjai és levitái közül. **14** Maga a király és hét tanácsosa küld ugyanis téged, hogy vizsgálj felül Júdát és Jeruzsálemet Istened törvénye szellemében, amely kezekben van **15** és hogy magaddal

vidd az ezüstöt és az aranyat, amelyet a király és tanácsosai saját jószántukból ajánlottak fel Izrael Istenének, akinek lakóhelye Jeruzsálemben van. **16** Mindazt az ezüstöt meg aranyat, amelyet Babilon egész tartományában fel tudsz hajtani, és a nép kíván felajánlani, meg amit a papok Istenük jeruzsálemi temploma javára önként adományoznak, **17** csak fogadd el bátran. Vásárolj gondosan ezen a pénzen fiatal bikákat, kosokat, bárányokat, étel- és italáldozatokat, és mutasd be őket Istenetek templomának oltárán, amely Jeruzsálemben van. **18** A maradék ezüsstel és arannyal pedig Istenetek akarata szerint rendelkezetek és cselekedjetek úgy, ahogy neked és testvéreidnek tetszik.

19 Az edényeket, amelyeket Istened házának használatára kézhez kapsz, vidd az Isten színe elé Jeruzsálembé. **20** Sőt – amennyiben Istened templomának egyéb szükségletei is mutatkoznak, amelyeket fedezned kellene, azokat fedezi majd a királyi kincstár. **21** Én Artaxerxész király felhívom és felszólítom az összes állami kincstárost a folyamon túl: bármit kér tőletek Ezdrás pap, a menny Istenének törvénytudója, szolgáltatásotok ki haladéktalanul: **22** ezüstöt száz talentumig, búzát száz kőrig, bort száz bátig és olajat száz bát erejéig, sőt pedig korlátlan mennyiségben. **23** Mindazt, ami a menny Istenének szertartásához hozzátartozik, gondosan meg kell tenni a menny Istenének temploma javára, hogy meg ne neheztesse a királynak és fiainak országára.

Újabb rendelkezések **24** Egyben tudatjuk veletek, hogy ami az összes papot, levitát, énekest, kapuórt, templomszolgát és annak a templomnak a személyzetét illeti, nincsen jogotok adót, vámot és évi szolgáltatást kivetni rájuk.

25 Te pedig Ezdrás, Istened bölcsességével, amely kezdetet vezet, nevezd ki bírákat és elöljárókat, hogy igazságot szolgáltatassanak az egész népnek a folyamon túl azoknak, akik ismerik Istened törvényét. Amennyiben pedig nem ismernék, szabadon oktassátok ki őket rá. **26** Mindazt pedig, aki nem tartja meg lelkiismeretesen Istened törvényét és a király törvényét, ítéljék halálra vagy számkivetésre vagy jószágvesztésre, de legálábbis tömlőcre. »

27 Áldott az Úr, atyáink Istene, aki azt adta a király szívébe, hogy dicsőséggé tegye a templomot, amely Jeruzsálemben van, **28** és felém hajlította kegyét a király és tanácsosai meg minden nagybefolyású udvari tisztje előtt. Ugyhogy megerősítve az Úrnak, az én Istenemnek rajtam nyugvó keze által, összegyűjthettem a főembereket Izraelből, hogy hazatérjenek velem.

Ezdr 9,1-4 – A vegyes házasságok tilalma **1** Ezek megtörténte után hozzám jöttek a főemberek és jelentették: »Izrael népe, papok és leviták nem különültek el a föld népeitől, a kánaániak, a hetiták, a fereziták, a jebuziták, az ammoniták, a moabiták, az egyiptomiak és az amoriták földelmeitől. **2** Az ő leányaik közül vetek maguk és fiaik számára feleséget és

így a szent utódok összevegyültek a föld népeivel. A fejedelmek és a vezetők pedig elől jártak a törvényszegésben.«³ Amikor meghallottam ezt a jelentést, megszagattam palástomat és köntösömet, tépdستم fejem hajszálait meg szakállamat és ott ültem elszomorodva.⁴ Amikor pedig egybegyültek nálam mindnyájan, akik remegtek Izrael Istenének ítéletétől azoknak a törvényszegése miatt, akik a fogságból visszatértek, én ott ültem szomorúan egészen az esti áldozatig.

Ezdr 10,1-17 – A tiltott házasságok¹ Miközben Ezdrás az Isten temploma előtt leborulva így imádkozott, esdekelt és siránkozott, nagy tömeg izraelita férfi, nő és gyermek gyűlt össze körülötte, és a nép hangos zokogással zokogott.² Megszólint ekkor Sekenja, Jehiá fia Élam fiai közül és azt mondta Ezdrásnak: »Hütlének lettünk Istenünkhöz, mivel a föld népeiből való, idegen nőket vettünk magunknak feleségül. De azért még van remény Izrael számára:³ kössünk szövetséget az Úrral, a mi Istenünkkel, hogy elbocsátjuk mindezeket a nőket szülőteikkel együtt, az Úrnak és azoknak a kivánsága szerint, akik remegnek az Úr, a mi Istenünk parancsától. Hadd jusson érvényre a törvény.⁴ Fel tehát! A te dolgod határozni, mi melletted leszünk. Cselekedj bátran!«

⁵ Felkelt tehát Ezdrás és megeskette a papok és a leviták fejedelmeit és egész Izraelt, hogy ilyen értelemben járjanak el. Ők meg is esküdtek.⁶ Majd elindult Ezdrás az Isten háza elől és elment Eljasib fiának, Johanánnak kamrájába, és ott töltötte az éjszakát. Kenyeret nem evett és vizet nem ivott, mert gyászolt azoknak a bűne miatt, akik a fogságból visszatértek.

⁷ Majd felszólították Júdában és Jeruzsálemben mindazokat, akik a fogságból visszatértek, hogy gyűljenek össze Jeruzsálemben.⁸ Aki pedig a fejedelmek és a vének határozata értelmében három nap alatt meg nem jelenik, annak elkobozzák egész vagyonát, őt magát pedig kizárják a fogságból hazatértek gyülekezetéből.⁹ Egybegyűlt tehát Jeruzsálemben Júda és Benjamin összes férfiai három nap alatt a kilencedik hónapban, a hónap huszadik napján, és az egész nép ott telepedett le az Isten templomának terén és reszketett a bűn meg az eső miatt.

¹⁰ Majd szólásra emelkedett Ezdrás pap és így szólt hozzájuk: »Áthágtatok a törvényt, mert idegen nőket vettetek feleségül, hogy még tetézzétek Izrael vétkeit.¹¹ Most azonban tegyetek vallomást az Úr, atyáitok Istene előtt, teljesítsétek akaratát, szakítsatok a föld népeivel és az idegen asszonyokkal!«

¹² Erre az egész tömeg így felelt és hangos szóval azt mondta: »Úgy legyen, ahogy szóltál hozzánk!¹³ Mivel pedig sok a nép és itt az esőzés ideje és kint nem álldogálhatunk, meg nem is egy vagy két napi munkáról van szó (ebben a dologban ugyanis nagyon számosan vétkeztünk),¹⁴ álljanak elő az egész gyülekezet fejedelmei és mindazok, akik városainkban idegen nőket vettek feleségül. Jelenjenek meg a kijelölt időben városonként a vé-

nekkel és a bírakkal együtt, amíg el nem háritjuk magunkról e bűn miatt Isten haragját.« **15** Jonatán, Aszaél fia, meg Jaászja, Tikva fia felkeltek ez ellen és velük tartottak Mesullám meg Sebetáj leviták.

16 A számkivetés fiai tehát így cselekedtek. Ezdrás pap családfőket választott ki magának nemzetségenként mind név szerint számba véve. A tizedik hónap első napján ülésre jöttek össze, hogy az ügyben vizsgálatot tartsanak. **17** Ezt mindazokkal a férfiakkal, akik idegen nőket vettek feleségül, az első hónap első napjáig elvégezték.

Neh 8,1-12 – A törvény felolvasása **1** Egybegyűlt az egész nép, mint egy ember, a Viz-kapu előtti térségen, és felszólították Ezdrás írástudót, hogy hozza elő Mózes törvénykönyvét, amelyet az Úr rendelt Izraelnek. **2** Odahozta tehát Ezdrás pap a törvényt a hetedik hónap első napján a férfiak, a nők és mindazok gyülekezete elé, akik érteni tudtak belőle. **3** Reggeltől délig felolvasott belőle nyilvánosan a férfiaknak s a nőknek és azoknak, akik érteni tudtak belőle a Viz-kapu előtti téren. Az egész nép füle figyelt a törvény könyvére.

4 Ezdrás írástudó felállt egy faemelvényre, amelyet a felolvasás céljaira készített. Mellette álltak jobb felől Matatiás, Semeja, Anaja, Urija, Helkija és Maaszja, balján pedig: Fadája, Misaél, Melkia, Hásúm, Hásbadána, Zakarja és Mesullám. **5** Majd felnyitotta Ezdrás a könyvet az egész nép előtt, – magasabban állt ugyanis az egész népnél – és amikor felnyitotta, felállt az egész sokaság. **6** Ezdrás áldotta az Urat, a nagy Istent. Erre az egész nép kiterjesztett kézzel ráfelelte: »Ámen, ámen.« Aztán meghajoltak és arcukkal a földre borulva imádták Istent.

7 Ezután Józsue, Báni, Serebja, Jámin, Akkub, Seftáj, Hódija, Maaszja, Kelita, Azarja, Jozabád, Hánán Pelaja és a leviták kifejtették a törvényt a népnek. A nép pedig állva maradt a helyén. **8** Ezután felolvastak az Isten törvényének könyvéből, érthetően, majd megmagyarázták és kifejtették, amit felolvastak. **9** Aztán így szólt Nehemiás, a kormányzó, és Ezdrás pap és írástudó, meg a leviták, akik tanítgatták őket: »Az Úrnak, a mi Istenünknek szentelt nap ez. Ne szomorkodjatok tehát és ne sírjatok!« Sírt ugyanis az egész nép, amikor hallotta a törvény szavát. **10** Azt mondta nekik: »Menjetek, egyetek zsírosat, igyatok rá édes mustot! Juttassatok egy-egy falatot azoknak is, akik nem készítettek maguknak, mert a mi Urunk szent napja ez! Ne szomorkodjatok, mert az Úr kardja a ti erőtök!« **11** Majd csendre intették a leviták az egész népet, ezekkel a szavakkal: »Hallgassatok el, szent nap ez, ne szomorkodjatok!« **12** Erre az egész nép eltávozott, hogy egyék, igyék, falatokat juttasson a szegényeknek, és nagy örömnépet üljön, mert megértették a szavakat, amelyre oktatta őket.

C.) Bevezetés

1.) 1. Beszélgetés a változásokról (a megújulási mozgalmak, újrakezdések, reformok...) és hogy hová vezetnek ezek (félelem a túlzott merészségtől, restaurációs törekvésektől, tradicionalista ellenmozgalmak, az új bekebelezése az uralkodó régi által, újbóli megszállás...):

– *A saját életemben:* Mindnyájunknak vannak tapasztalatai a szabadságra való kitörésről és elindulásról. A résztvevők felidéznek emlékezetükben, hogy milyen kitörés-élményeik voltak eddig életük folyamán, amikor szabadulni akartak valamilyen függő helyzetből, régi kötelékből, alkalmazkodásból, hamis biztonságból vagy megszokottságból. Mindenekelőtt azt próbálják meg felidézni magukban, hogy közvetlenül a szabadság mellett való döntésük után tett első lépések közben hogy érezték magukat, amikor egyfelől már nem lehetett visszafordulni, másfelől az új élethelyzet még nem kapott konkrét formát, az új szabadságról még nem volt tapasztalatuk: Alighogy az új szabadságban az első bátortalan lépéseket megtettem, alighogy a hosszas belső küzdelem után útra keltem, kivonultam az én Egyiptomomból, egy új bizonytalanság és félelem jelentkezett hirtelen. Megijedtem a saját merészségemtől, az új helyzettől, amely új cselekedeteket és felelősséget követelt meg tőlem. Félttem az előre nem látható következményektől. Ezekben a félelmekben át kell kelnem, mint valami veszélyes, elnyelni akaró vízen.

– *Az Egyház életében* (pl. a II. Vatikáni Zsinat hozta változások, Luter reformációja, rendalapítások)

– *Társadalmi változások* (a vasfüggöny lebontása, Németország újraegyesítése, a hatvanas évek diákmozgalmi, közép-európai volt szocialista országok csatlakozása az Európai Unióhoz)

2.) Vallási fordulat és ami abból létrejön

A fogságbeli próféták és a papi irat lelki fordulatként ábrázolják, ami még ma is vitatott, nem egyéb, mint egy bíráló utópia. A legkevésbé se hagyjuk magunkat nyugtalanítani és az erős várból kiszólitani, ami minket mindig újra építésre készítetne? Szemben minden restaurációs tendenciával amelyben megnyilvánul a biztonságra való igényünk, hogy tartunk az ismeretlentől és azt szeretjük, amiben ott

honosan mozgunk, a fogságbeli próféták a nyitottságra, Isten meglepetéseinek megtapasztalására hívnak. Jahve újat, váratlant hoz létre, egy új kivonulást, amelynek a célja, hogy uralma népén keresztül az egész világ számára kinyilvánuljon, aminek a megvalósítása kizár minden vallási vagy állami hatalmat, amelynek az útja a szolgaságon és az alázaton át vezet. Jahve belsőleg átalakítja az embert az ő élő Lelke által és egy olyan új életközösséget alapít vele, amely egészen más, mint a pusztán törvényes új kötelezettsége az embernek Isten életrendjében. Az emberi hajlam ellen, hogy politikai hatalommá és erőszakrendszeré legyen, a papi irat mindig már a teremtés megelőlegezett ajándékára épít, és meghirdet egy bíráló utópiát Jahve megszabadító uralmáról népe között. Ezt nem a király, a templom vagy a papok szimbolizálják, hanem a szent sátor, amelyben egy szabaddá vált nép szabadon ünnepel.

És hogy néz ki ez a gyakorlatban? Abban az állapotban vagyunk, hogy megfeleljünk ennek a bíráló utópiának? Gyorsan vissza tudjuk magunkat igazítani ilyenfajta valósághoz? A fogságbeli próféták és a papi irat Isten megszabadító uralmáról álmodott, ehelyett jött a körülhatárolt jeruzsálemi közösség. Hasonló problémával küzd a mai napig a keresztény egyház is. A nagy francia teológus, Alfred Loysi használja ezt a csípős meghatározást: „Jézus meghirdette Isten uralmát – de helyette az Egyház uralma következett”.

3.) Háttértudnivalók

a.) Tíz évvel Jeruzsálem sikeres ostroma és az első júdeai vezetők száműzetése után, 587-ben Nabukadnezár megsemmisítette Jeruzsálemet. Nebukadnezár seregének pusztítása után Júdat a szomszédos népek is fosztogatták, kietlenné vált, de nem volt teljesen lakatlan. A nemzet színe-java száműzetésbe került, de nem voltak rabszolga sorban, szabadon mozoghattak. Közbeeső helyzetben voltak a szabad babilóniaiak és a rabszolgák között. Fél szabadokként joguk volt tulajdonhoz, de a szabad polgárok kiváltságai nem illették meg őket. Eleinte főfoglalkozásuk a földművelés és az állattenyésztés; később egy részük átköltözhetett a városokba és ipart űzhetett, kereskedhetett. Némelyek magas tisztségekbe jutottak és meggazdagod-

tak, amint az az I. Artaxerxész (ur. Kr. e. 464–424) és II. Dáriusz (ur. Kr. e. 424–404) idejéből fennmaradt szerződésekből kiviláglik.

A diaszpórában élő zsidó közösség őrizte vallási szokásait, a körülmetélést, a szombat megtartását és ezzel meg tudta tartani egységét. Sőt a vallásos aktivitás intenzív időszaka kezdődött el: összegyűjtötték Izrael hagyományait és írásban rögzítették. Az ún. papi iskola összegyűjtötte az ősi, pusztai hagyományokat és rögzítette a jeruzsálemi templom gyakorlatát, megfogalmazta a Tórát. Kezdett kialakulni a végleges Törvény, ami az új júdai teokratikus közösség alapjául szolgált. Megszerkesztették a deuteronomista történeti művet és összegyűjtötték a próféták írásait. Deuterioizálás igehirdetésében megjelenik a megbocsátás ígérete, és hogy Izrael bűnhődése végéhez közeledik, az Úr „felkentje” Círusz biztosítani fogja a Izrael visszatérését. Kimondja, hogy egyedül Jahve az Isten és csak ő képes megmenteni népét, és mint annak idején az egyiptomi szolgaságból, egy új kivonulással még egyszer megmenti őket. Círusz, miután 539-ben a Tigrisnél legyőzte a babiloni sereget és átvette az uralmat a birodalom fölött, 538-ban ediktumot bocsátott ki, amelyben megengedte, hogy a száműzöttek visszatérhessenek Palesztínába, sőt azt is, hogy az állam költségén újjáépítsék a templomot. Amikor Círusz kiadta ediktumát, amelynek értelmében a zsidók és a többi elhurcoltak hazatérhetnek és felépíthetik a jeruzsálemi templomot, sokan maradtak a diaszpórában. A visszatérés több hullámban történt. A főleg Júda törzséből való hazatértek száma több mint 50 000-re becsülhető. Helyzetüket illetően Dán, Tób és Bár adataival óvatosan kell bánni.

A templom építése lassan halad, az újonnan visszaérkezők lendületéből csak az oltár újjáépítése és a templom alapjainak lerakására futja, és csak 515-ben fejezik be.

Círusz: Iz 44.28: és 45,1–4: úgy szerepel, mint Jahve „pásztor”-a és „fölkent”-je (Messiás), aki újra fölépíti Jeruzsálemet és a Templomot, s akitől a fogságban élő zsidók szabadulásukat remélhették. Valóban, babiloni uralma első évében, Kr. e. 538: kiadta nevezetes ediktumát, amely lehetővé tette a hazatérést és a Templom újjáépítését (2Krón 36,22 kk.; Ezdr 1,1–4), s a Templom helyreállítását illetően külön is intézkedett (6,3–5).

b.) Ezdrás (héb. ezra '[Isten] segítség'): pap a babilóniai zsidóság köréből (családfája: Ezdr 7,1–5), „az ég törvényének titkára” (7,12), vagyis a zsidókat illető ügyekben a perzsa kormányzat tanácsadója. A perzsa I. Artaxerxész uralkodása 7. évében Jeruzsálembé küldte azzal a megbízatással, hogy a Palesztinában maradt zsidó közösségben állítsa helyre a zsidó törvény tekintélyét. Ezdrás kb. 1500 zsidó kíséretében, akikhez Kasziphjában (a fekvése ismeretlen) még 238 levita és templomszolga is csatlakozott, visszatért Jeruzsálembé (7). Ott Ezdrás első nyilvános cselekedete a Törvény felolvasása, a szövetség megújítása, bűnbevallás, a vegyes házasságok tilalma, a szombat megünneplésének áthágásának és a templom elhanyagolásának tilalma volt (Neh 8–10; Ezdr 9.fej.). Intézkedései meghatározóak voltak az eljövendő zsidóság szemponjából, a későbbi legendákban mintegy második Mózesnek is nevezték. Ezután valószínűleg visszahívták Perzsiába. Ezdrás törvényén régóta vitatkoznak a szakemberek. Annyi bizonyos, hogy a Pentateuchussal (annak ma ismert formájában) nem azonos: a 9,11 kk.; Neh 8,14 kk. idézte részek a Pentateuchusban nem találhatóak. Tevékenykedéséről Ezdrás a perzsa uralkodónak jelentést írt, ezt dolgozta föl a Krónikás és ez került bele a kanonikus Ezdrásba. (Ha összehasonlítjuk a 2 Krón 36,22-23-at az Ezdr 1,1-3, azt látjuk, hogy szinte szó szerint ugyanaz.

c.) Nehemiás (héb. 'Jahve megvigasztal'): személynév az ÓSzben a fogság utáni időből. Viselői közül a legfontosabb Hakalja fia, Szuzában a perzsa király pohárnoka, a fogságból hazatértek közösségének egyik legtehtetékesebb újjászervezője volt. Kr. e. 445: I. Artaxerxész uralma 20. évének Niszán hónapjában a perzsa udvar felhatalmazottjaként elindult Jeruzsálembé, hogy falait újra felépítse. A szamaritánusok Szanaballat alatt tanúsított érthető ellenállása és más ellenséges népek (ammoniták, edomiták) szembeszegülése ellenére nagyon gyorsan (Neh 6,15: 52 nap alatt) sikerült neki Jeruzsálem falait újra felépíteni (2–4). Mint perzsa helytartó kitűnt önzetlenségével (5,14–19) és körültekintő voltával (7,1–3); védte az elszegényedettek érdekeit a gazdagok kapzsiságával szemben (5,1–13), és gondolt a még gyéren lakott városok benépesítésére is (7,4 kk.; 11,1 kk.). I. Artaxerxész 32. évében visszatért a perzsa udvarba, de előbb még intézkedett a szombat megszenteltetésének felszámolása,

az adózás újjászervezése és (?) az idegen népektől való elkülönülés (13,15–31) érdekében. Élete további folyásáról nem tudunk. A kései zsidó hagyományban Jeruzsálem újjáépítőjeként (Sir 49,13) és szent könyvek összegyűjtőjeként (2Mak 2,13) tisztelték.

d.) Ezdrás könyve és Nehemiás könyve: a Krónikák könyveivel és Nehemiás könyvével szoros egységet alkotó, protokanonikus szentírási könyv. Szerzője a Krónikás. Nehemiás könyvétől aránylag későn különítették el, ezért a továbbiakban Ezdrás és Nehemiás könyvéről együtt beszélünk.

1. (Ezdr 1–6) a zsidó közösség helyreállításáról szól a babiloni fogságból való visszatérés után Sesbaccár, Zerubbábel és Józsue főpap alatt. A hazatérést Círusz perzsa király 538: engedélyezte és megbízást adott a jeruzsálemi templom újjáépítésére. Az építkezést a szamaritánusok megakadályozták, de I. Dáriusz alatt folytatták és befejezték, úgyhogy 515 húsvétján fel is szentelheték.

2. (Ezdr 7–10) egy újabb száműzött csoport hazatérését mondja el, melynek vezetője Ezdrás. Határozottan fellépett a vegyes házasságok ellen, s a 10. f. felsorolja az eseteket, melyek megoldásán fáradozott.

3. Neh 1–3 elmondja, hogyan tért vissza Nehemiás Jeruzsálembe Artaxerxész 20. évében, hogy felépítse a város falait. Helytartói rangban 12 évig működött a városban, s nagy nehézségek árán teljesítette feladatát (6,15). Rendeleteivel elérte a város lakosságának növekedését (7. f.). 8. f.-e arról számol be, hogy a sátoros ünnepen és az engesztelés napján hogyan olvasta fel Ezdrás a törv.-t. 12,27–43: a falak felszentelését, a 13. f. egy újabb jeruzsálemi küldetését mondja el.

4. Ezdrás és Nehemiás könyvének sajátos jelleget ad, hogy a Krónikás műve végén a zsidó közösség újjászervezésében a próféták jövendülésének beteljesedését látja, és Ezdrás, ill. Nehemiás működésében bizonyosságot lát arra, hogy Isten valóra váltja ígéreteit. A város és a templom újjáépítésével, a szövetség ismételt megkötésével új korszak kezdődik, amelyben Isten ígéretei maradéktalanul be fognak teljesedni.

Mivel a Krónikás különös érdeklődést mutat a liturgia és a Templom iránt, és e téren kiváló szakismeretet is tanúsít, feltehető, hogy azok közül való volt, akik Jeruzsálemben a kultikus szolgálatot ellátták. Nagyon szerette népét, és Isten ígéreteire támaszkodva bizalommal tekintett a jövőbe.

e.) Az arám nyelv: Az arám olyan közel áll a héberhez, mint a spanyol az olaszhoz. A Kr. e. II. évezred végén É-Mezopotámia, az Anatóliai Előhegység valamint Belső Szíria felé nyomuló félig nomád pásztornépek beszélték. A Kr. e X. sz.-ra több virágzó arám állam létezett a régióban, és a nyelv fokozatosan nemzetközi jelentőségre tett szert. Az újbabiloni (627-538) és még inkább a perzsa kormányzás első nyelvévé, és végül a volt asszír-babiloniai területek anyanyelvévé (ideértve Szíriát és Palesztínát is) vált. Jeruzsálem eleste (Kr. e. 586) után a babiloni fogság alatt az arám lassan átvette a héber helyét a zsidók anyanyelveként.

Mivel a beszélt zsidó nyelv használata nemcsak Babilóniában (ahol sokan visszamaradtak), hanem Palesztínában is visszaesett a zsidók között, a Kr. e. utolsó évszázadokban a Törvény és a Próféták nyilvános olvasásakor az ÓSz héber szövegeit élőszóban arámul kezdték visszaadni a zsinagógák liturgiájában.

f.) A 2. Templom, ezen a néven a zsidó hagyomány a fogság után, Zerubbábel idején emelt új templomot, ill. Heródes templomát tartja számon, amely nem újonnan épült, hanem a még álló régi templom teljes átépítése és felújítása. – a) Zerubbábel temploma. Jóllehet Círusz perzsa király Kr. e. 538: engedélyezte Jeruzsálemben Jahve templomának újra felépítését (2Krón 36,23 = Ezdr 1,2; vö. 5,15; 6,3 kk.), a munka a kezdeti nekilendülés után (Kr. e. 537: Sessaccár kormányzó visszavitte az elhurcolt szent edényeket Jeruzsálembe; a romok alól kiásták a templom alapjait, és a szabadban újra elkezdődött az áldozatbemutatás; Ez 5,16) elakadt. Még Kr. e. 520: is romhalmaz volt a templomtér (Ag 2,3), és az újjáépítést csak Aggeus és Zakariás próféták szavára folytatták (Ezdr 5,1 kk.). Zerubbábel kormányzó és Józsue főpap vezette az építkezést (vö. Zak 4,9; Sir 49,11 kk.), amelynek menete Aggeus próféta keltezett mondásai alapján jól követhető; Kr. e. 515 tavaszán fejeződött be (Ezdr 6,15 kk.). Az új templom a régi helyén (2,68; 5,15) és – 6,3 el-

lenére – minden bizonnal az eredeti méretekben épült fel. Ag 2,3 nem vonatkoztatható erre a templomra. A perzsa pénz (Ezdr 6,4) és az önkéntes adományok (2,68 kk.; Neh 7,69 kk.) lehetővé tették, hogy méltó épületet emeljenek az Istennek, de az oszlopok valószínűleg már nem kerültek elő, ugyanígy az elpusztult bronz medencét és ládát sem pótolták újjal. A szentélyben a régi mécstartó helyébe a hétkarú menóra került. A szentek szentje és a szentély közé most minden bizonnal falat húztak (vö. Ez 41,3). Az ajtó elé drága függönyt akasztottak (2Krón 3,14 a salamoni templomról mondja, de csak a fogság utáni templomra érvényes, melyet a szerző maga előtt látott). A fogság után vitathatatlanul ez a templom volt a kultikus központ, s mint ilyen, a legjelentősebb. Ezt nemcsak az tanúsítja, hogy a krónikást minden érdekelte, ami rá vonatkozott, hanem az is, hogy a papi iratban a jeruzsálemi szentély elemeit a szent sátor leírásához is felhasználta (Kiv 25; 35–38), amelynek terve magától Istentől való volt (25,8 kk.; 26,30).

g.) Szamaritánusok, szamáriaiak: Az Izrael királya, Hósea és AsszírIA királya, V. Szalmanasszár közt lefolyt csata és Szamaria fővárosának elfoglalása (Kr. e. 721) után Izraelből sokakat elhurcoltak és AsszírIA városaiban telepítették le őket (2Kir 17,6; 18,11; 1Krón 5,6–26; Tób 1,2; 3,7; 5,8). Ők valószínűleg beolvadtak a környező népbe. Az eredeti lakosok elhurcolása után a szamáriai városokat asszír telepésekkel népesítették be Bábélből, Kútából, Ávából, Hamatból és Szefarvajimból (2Kir 17,24). Ezdr 4,2.9 kk. újabb elhurcolásra enged következtetni Asarhaddon és Asszurbanipál (?) korában. Így keletkezett az ország É-i részén egy idegen elemekből és Izrael fiainak el nem hurcolt maradékából összetevődő vegyes népeség; ezt Josephus Flavius (ZsidTört 9,14,3) és a rabbik kutaiaknak nevezik, mivel sokan Kutából telepedtek át. Az elszenvedett bajokat, csapásokat arra vezették vissza, hogy a telepések bizalmatlanok voltak az eredeti lakosság jahvizmusával szemben. Erre az asszír király az egyik elhurcolt papot visszaküldte Szamariába, hogy a betelepülteket ismertesse meg az ország Istenével; ez azt jelenti, hogy Jahvéban Szamaria helyi istenét látták (2Kir 17,25–28). Jahve kultusza mellett azonban saját isteneik (így pl. Nergal) kultuszát is ápolták (17,29–34). A 2Krón 30,1; 34,9; 35,18; Jer 41,5 alapján feltehető,

hogy a Jahvét imádó és a jahvista hagyományokat őrző őslakosok egy része a jeruzsálemi kultuszba is bekapcsolódott. A szamáriaiaknak az volt a szándékuk, hogy csatlakoznak a fogságból hazatértekhez, de Zerubbábel és Nehemiás elutasította őket (Ezdr 4,2 kk.). Ezdrás valláspolitikai intézkedései a szamáriaiak számára elfogadhatatlan újításokat jelenthettek. Az elidegenedés végül ellenségeskedéssé fajult, sőt elkeseredett harcba csapott át. A szamáriaiak már a Templomnak és Jeruzsálem falainak újjáépítését is igyekeztek megnehezíteni. Nehemiás idejében pedig Jojada főpap fiának, Manasszénak vezetésével saját templomot építettek a Garizim hegyén, feltehetően a mai Tell-er-Rason, ahol 1964-től kiástak egy római szentélyt a császárság idejéből. Menassze Szanaballat perzsa helytartó lányát vette feleségül, emiatt Nehemiás elűzte Júdából (Neh 13,28; ZsidTört 11,7,2). A templomot IV. Antiokhosz Epiphanész idejében megkímélték, mert az olimpiai Zeus tiszteletére szentelték (2Mak 6,2; ZsidTört 12,5,5), de később I. Johannesz Hürkánosz lerombolta, bosszúból azért, mert a szamáriaiak megtámadták a Szeleukidák pártját (1Mak 3,10). De a Garizim a szamáriaiak kultikus helye maradt (Jn 4,20). A szamária és a zsidók közt az ellenségesség kölcsönös volt, és az idők folyamán inkább fokozódott, semhogy enyhült volna. A Sir 50,25 kk. szerzője szerint valójában nem is számítanak népnek, csak „ostoba népség, amely Szichemben él”, s még gyűlöletesebbek a szemében, mint az edomiták és a filiszteusok. Krisztus idejében a szamáriai lekicsinylő, rosszálló kifejezésnek számított (Jn 8,48); a zsidók nem érintkeztek a szamáriaiakkal (4,9). Másfelől a szamáriaiak szidalmazták a Jeruzsálemben zarándokló zsidókat (Lk 9,52–54; ZsidTört 20,6,1), sőt még a jeruzsálemi templomot is tisztátalanná tették húsvét ünnepén halottak csontjaival (18,2,2). Jézus megértőbben beszélt róluk (Lk 10,33–37; 17,16; Jn 4,4–42), amire rabbinista párhuzamok is találhatóak. Igaz, amikor először bírta meg Jézus a tanítványokat a hithirdetéssel, a szamáriaiakat éppúgy kizárta mint a pogányokat (Mt 10,5), de mennybemenetele előtt azt mondta nekik, hogy legyenek tanúi egész Júdeában és Szamariában (ApCsel 1,8). Elsőként Fülöp diakonus hirdette az evangéliumot Szamariában (8,58). – Ismeretes Jézusnak az irgalmas szamáriairól szóló példabeszéde (Lk 10,30–37); a felebaráti szeretet

minden emberre kiterjed, az ellenségre is. – A számáriaiak vártak egy messiást akit „visszatérőnek” neveztek; úgy hitték, hogy ez a messiás pap lesz és király, s az igazságot fogja tanítani, terjeszteni (Jn 4,25). Ezen túlmenően: a számáriaiak csak a Pentateuchus 5 kv.-ét ismerték el; a Nabluszban élő közösség ma is birtokában van egy óhéber írással írt másolatnak.

4.) Ezdrás és a közösség új rendje Jeruzsálemben

a.) Nehéz újrakezdés a fogság után

A fogság utáni restauráció időszakának áttekintése

Kr.e. 559-530 Círusz	539 538	Círusz meghódítja Babilont Círusz ediktuma A templom újjáépítésének parancsa (a fogságba hurcoltak hazatérésének parancsa nélkül) Ezdr 6,1-5: arám megfogalmazás a hazatérés parancsa nélkül Ezdr 1,1-5: héber krónikási átdolgozás megfogalmazása a hazatérés parancsával. Sesbaccár, Júda fejedelme, aki Círusz hatalmát képviseli, amikor visszatérnek Jeruzsálembé, sikertelenül sürgeti a templom újjáépítését (Ezdr 5,16/3,10 lerakják a templom alapjait)
Kr.e. 530-522 Kambüvész	522-től	A fogságban lévők hazatérése több hullámban Nehéz választás: Már a harmadik zsidó generáció él Babilonban, és ott jól berendezkedtek, vallásilag kevésbé motiváltak a visszatérésre és inkább a maradás vonzó számukra. Nehéz az újra beilleszkedés: Nehézségekbe ütközik Júda földjének újrafelosztása. Egy kalap alá kell rendezni a régi és az új jogot. Palesztina a fogság ideje alatt nem volt lakatlan, Szamáriához tartozott, és új lakosok ültek be a régi tulajdonokba. Zerubbábel , (a Dávid házából való Joakim király unokája), akit a perzsák tettek meg Jeruzsálem és

Kr. e. 522-486 I. Dáriusz		Júda helytartójául, ő szabályozza a hazatérést, a templomépítést és az újra szentelést. A templom felépítése késik az ellenséges környezet és az anyagi gondok miatt. Tritoizajás próféta: a rezignáció ellen és a kultusz tisztasága védelmében prédikál
	520	A 2. templom építésének kezdete Zerubbábel uralkodása alatt
	520	Aggeus próféta sürgeti a templomépítést, a gazdasági nehézségeket azzal magyarázza, hogy a templom építésének késlekedése miatt elmarad Isten áldása (Agg 1,2-11 és 2,15-19); Zerubbábelt messiásnak nevezi.
	520-518	Zakariás próféta a várt üdvtörténeti fordulatot szintén összeköti a templom újra felépítésével (Zak 8,10-12); Zerubbábelt és József főpapot a messiási időkkel hozza összefüggésbe, egyikük a messiási uralom világi, a másikuk pedig a lelki vezetője (a papi vezetés növekedésének jelei).
	515	A 2. templom felszentelése

b.) Néhány szövegrészlet Ezdrástól és Nehemiástól

Ezdr 7,1-28: Ezdrás megbízása – Középpontban a személyes érdekeltség és a templomi kultusz fontos tárgyi feltételei:

– Ezdrást, a Jeruzsálem lerombolása előtti utolsó főpap, Szárája fiát küldik el, mint Áron utódát (ld. 2,Kir 25,18-21; vö. 1 Krón 5,40k).

– Többfélék Izrael népéből (=laikusok), aztán megkülönböztetve papok, leviták énekesek, Salamon szolgái és a templomszolgák (7,7.13.16).

– A legnagyobb teret a szövegben azoknak a tárgyaknak a felsorolása teszi ki, melyeket a perzsa uralkodó visszaadott a jeruzsálemi templom számára.

– A főpap személye a perzsa dekrétum alapján fel lett szabadítva a kormányzó fennhatósága alól.

A szöveg második nagy érdekessége Mózes törvénye valószínűleg a Pentateuchus krónikásának ábrázolásában:

Ezdrást, mint írástudót ábrázolja (első esetben találkozunk az ÓSzben írástudóval), „Mint írástudó, igen jártas volt Mózes törvényében, amelyet az Úr, Izrael Istene adott” (6. v.) és „szívvel-lélekkel azon volt, hogy tanulmányozza az Úr törvényét és jogot meg igazságot tegyen és tanítson Izraelben” (10. v.).

– *Ezdrás 9,1-4 és 10, 1-17: A keveredés tilalma
és annak megoldása*

A keveredés kérdésének megvilágítása (Izrael elhatárolódása a pogány környezettől) Ezdrás könyvében az egyedüli intézkedése Ezdrásnak a Törvény keresztül vitelére, ezért különös fontossággal bír. A jelszó így hangzik: „jusson érvényre a törvény” (10,3); és így hangzik a közösség válasza: „Úgy legyen, ahogy szóltál hozzánk!” (10,12). Izraelnek szövetséget kell kötnie Istennel (10,3) és ennek megoldásaként kötelezi magát, hogy nem keveredik: A szövetség, amit Isten a maga részéről egyoldalúan felbontott, az Izrael bűne miatt nem nyerhet elfeledést és megoldást. Bár Isten megmentette és hazahozta népét a fogságból, Izrael mégis újra törvényszegésre adta a fejét. Izraelnek változtatnia kell törvényszegő viselkedésén, ha el akarja kerülni Isten büntető haragját és a végső megsemmisülést.

Nehemiás 8,1-12: A Törvény oktatása

Ebben a részben a krónikás egy nagy jelenetben megőriz egy nagyon fontos rendelkezést: a zsinagógai istentisztelet elemeit lehet felismerni benne: faemelvény, felolvasó, a vének elnöklése, a tóratekeres kinyitása, felállítás, a Tóra magasztalása és a nép amenje. A felolvasó magyarázata talán azt jelenti, hogy a héber szöveget (a szent liturgikus nyelv, mint az egyházi latin) lefordítja a mindennapokban használatos arám nyelvre.

Észrevételek az Ezdr 7,1-26; 9,1-4; 10,1-17; és a Neh 8,1-12 szövegekhez

Ha Izrael népéről szól a beszéd, akkor a „laikusokat” érti alatta (lásd pl. Ezdr 7,7.13.16). Pap, levita és templomi énekesek állnak szemközt a néppel.

Már egészen másról van szó, mint a papi irat utópiájában, amelyben minden izraelita Isten képe és helyettese a földön az emberek

számára. A fogságbeli próféták és a papi irat Isten szabadító uralmáról álmodnak az egész nép számára az egész világ szeme előtt – ehelyett jött a jeruzsálemi templomi közösség a papjaival, levitáival és templomi énekesekkel, a kultusz vezetőivel, akik számára a laikusoknak adót kellett fizetni. A papi irat teokratikus utópiájából és prófétai látomásából, Isten királyi uralmáról Izraelben és a világ felett, az isteni törvény papi alkotmánya lesz. A jeruzsálemi templomi közösség ezzel hasonló problémától szenvedett, mint ami a keresztény közösséget mindmáig gyötri. A szétválást Alfred Loysi csípősen fogalmazza meg: „Jézus meghirdette Isten uralmát – de helyette az Egyház uralma következett”.

A szent sátor papi iratbeli ábrázolásának „szembeállítását” az újsalamoni templommal.

Az új templomot hasonlóképpen építették fel, mint a régit, a szöveg hangsúlyozza, hogy a régi alapjaira: vagyis ez szimbólikusan azt a benyomást akarja kelteni, hogy töretlen a folyamatosság a fogság előtti idők történetével és mindazzal, amit mind a fogságbeli próféták, mind a papi irat a maga módján lefektetett. De a régi alapok hangsúlyozása egyben azt is jelenti, hogy szó sincs többé tehát a próféciában elhangzottakról: nem gondolok többé a korábbi időkre, hanem az újra tekintek. A helyreállítási törekvések nem arról szólnak, hogy Isten váratlanul egy új lehetőséget adott Izrael számára a történelemben, hanem hogy a fogság előtti Izrael tulajdonképpen nem érkezett meg az ígéret földjére.

Miközben Deuteroizajás és a papi irat szerint a világ népei közül az Istenétől összegyűjtött népből kell hogy származzon az áldás a világ számára, most egyedül a Templomból, mint intézményből árad Isten áldása. Miközben ez a templom a salamoni templom új kiadásaként van megfogalmazva, a papi irat látomásában a szent sátor egészen másképp néz ki. A salamoni templom egy kövekből felépített szilárd hajlék, és az ábrázolás azt a tévképzetet kelti és egyben megtesztelő is, hogy Jahve az örökkévalóságig ott fog lakni. A papi irat szentélye ezzel szemben törékeny, mozgatható, vászonból és fából készült, és egyben Jahve mozgatható szentélyének szimbóluma, aki nem egyszerűen statikusan köztünk lakik, hanem velünk halad egy úton, és egy mindig újra megújuló Isten akar lenni számunkra.

Jer 31,31-33 :”³¹ Íme, jönnek napok – mondja az Úr –, amikor új szövetséget kötök Izrael házával és Júda házával. ³²Nem olyan szövetséget, amelyet atyáikkal kötöttem azon a napon, amikor megfogtam kezüket, hogy kihozzam őket Egyiptom földjéről; azt a szövetséget ők bontották fel, pedig én voltam az Uruk – mondja az Úr. – ³³Hanem ez lesz az a szövetség, amelyet Izrael házával kötök azok után a napok után – mondja az Úr –: törvényemet a bensejükbe adom és a szívükre írom. Istenük lesznek, ők pedig az én népem lesznek”.

Ahogy aztán Jézus hangsúlyozza a Jn 4,23-24-ben: ”²³De eljön az óra, és már itt is van, amikor az igazi imádók Lélekben és igazságban fogják imádni az Atyát, mert az Atya ilyen imádókat keres magának. ²⁴Az Isten lélek, és akik őt imádják, Lélekben és igazságban kell őt imádniuk”.

Nem egy épített ház a valódi ima helye, hanem az emberi lélek.

Ezenkívül a salamoni szentély nem egyszerűen csak szentély, hanem hasonló és azt a benyomást kelti, hogy a salamoni állam és királyság ábrázolása. A papi irat szentélye viszont teljesen mentes ilyen emberi szándékoktól, és egészen Isten tervei szerint készült. Az új templom egy klerikális neo-salamonizmus benyomását kelti.

A Törvény érvényességének időtlen és a történelemtől független abszolút nagysága.

A szövegekben többé már nem többesszámban használja Isten törvényeit és utasításait, hanem csak abszolút módon a Törvényt. Többé már nem Jahve rendjének akarata, hanem Törvény, dogmatikai értelemben. Az új szövetség utópiájáról, ami által az ember a Lélek működése nyomán belsőleg képessé válik a Jahve szerinti cselekvésre, lemond egy külső, idegen, az embertől jövő szabály javára. Ezért ijed meg a nép és kezd sírni amikor talán ezt megérti a Nehemiás 8,1k szerint. A Törvény könyörtelen nagyság. Isten felszabadító uralma helyett a nép megtapasztalja a Törvény kérlelhetetlen uralmát. Korábban a Törvény a népet szolgálta. Útmutatás volt Jahve szerint élni és segítség a nehéz helyzetek túlélésére – most a nép a Törvény szolgája. Ezentúl az tartozik Izrael népéhez, aki elismeri a Törvényt. Aki nem ismeri el a Törvényt, azt kizárják a közösségből (ld. Ezdr 7,26). Gerhard Rad szerint a továbbiakban Izrael története már nem Jahvéról, hanem a Törvényről szól. Semmi újat nem várhat

többé. Van a Törvény, ami átsiklik minden történelmi változáson. Azt jelenti a szövetség megújítása a Neh 8,1kk szerinti a fikcióban, hogy a régi töretlenül továbbra az élet alapja tud lenni, ami egyáltalán nem következik a fogság katasztrófájából.

A fogság utáni idők fejlődése: a zsidóság megszületésének ideje: a Törvény mindenek előtt, mert az adja meg a nép identitását.

Egyetemesség helyett elkülönülés és elhatárolódás

„Szakítsatok a föld népeivel” (Ezdr 10,11): Ez valamiféle szükségszerű elkülönülése Isten népének az identitás érdekében? E. Zenger szerint a papi irat álma egy, a szent sátor köré gyűlt nép szakrális gettója, félreértett elutasítása a környező világ tisztátalanságának. (Ezt a félreértést igazítja ki Jézus, amikor azt mondja: ”Nem azt kérem, hogy vedd el őket a világból” Jn 17,15). Izrael többé már nem az életnek és a Teremtő szabadtításának példája, az egész világ számára hanem csak egy különleges eset a népek között.

5.) A Törvény mint áldás és mint az Istenhez vezető út akadály

A fogság után Jahve helyét szinte átvette a Törvény, a Lélek helyett a betű lett az úr.

Nem külső jegy, a körülmetélés által tartozik valaki Isten népéhez, hanem a lélek megtérése, Istenhez fordulása által.

Róm 2,25-29: „A körülmetélkedés használ ugyan, ha a törvényt megtartod, de ha a törvényt áthágod, körülmetéltséged körülmetéletlenséggé válik. Ha viszont a körülmetéletlen megtartja a törvény rendelkezéseit, nem számít körülmetéltségnek a körülmetéletlensége? S az, aki a természet szerint körülmetéletlen, ha teljesíti a törvényt, megítél majd téged, aki az Írás és a körülmetéltség mellett törvénszegő vagy. Mert nem az a zsidó, aki külsőleg az, és nem az a körülmetéltség, ami kívül, a testen látható, hanem az a zsidó, aki bensejében az. Ez a szív körülmetéltsége a lélek szerint és nem a betű szerint. Az ilyen ember nem az emberektől nyer dicséretet, hanem Istentől”.

Gal 5,4-6: „Elszakadtatok Krisztustól, akik a törvényben keresitek a megigazolást, kiestetek a kegyelemből. Mert mi a Lélek által, hitből várjuk a megigazolás reményét. Hiszen Krisztus Jézusban sem a

körülmételés nem ér semmit, sem a körülmételetlenség, csak a szeretet által munkálkodó hit”.

Gal 5,22-23: „A Lélek gyümölcse pedig a szeretet, öröm, békeség, türelem, kedvesség, jóság, hűség, szelídség, önmegtartóztatás. Ilyenek ellen nincsen törvény”.

Az embernek van szüksége formákra, meghatározott keretekre, nem Istennek. Jézus azt mondta: „A szombat lett az emberért, és nem az ember a szombatért” (Mk 2,27). Vagyis nem szabad, hogy a keret, a forma gúzsba kösse, megnyomorítsa az embert. Amikor az ember a formához mereven ragaszkodik, bezárja magát és halálra ítéli magát, mert az élet változik és változtat. Az Egyházban működő Isten Lelke nem hagyja, hogy az Egyház szép, de élettelen csigaházzá váljon, hanem a különböző korokban felbukkanó különböző karizmák által szétrepeszti, megbontja a külsőségekbe merevedő vallásgyakorlatot és étellel megtöltve túlnövi, a halott feltámad.

A testemnek szüksége van az őt beborító bőrre, ami elválasztja a külvilágtól, de ha ez a bőr megvastagszik és merevvé válik (súlyos betegség tünete) akkor a test elsorvad és a halálba vezet ez a folyamat.

Intézmény és karizma az Egyházban: folyamatos megújulásra kényszerítő feszültség és erő. Először talán megriadunk, amikor találkozunk vele, jobb szeretnénk talán valami közsoborszerű állandóságot, kényelmesebb lenne. De a kereszténység nem karosszék, ami-be beleülünk, hanem út, út Istenhez. Úton van az egyes keresztény hívő, és úton van a hívők nagy közössége, az Egyház is.

*Még az élettelen dolgok is változnak.
A kemény kőben is lyukat váj a víz,
A tűz megolvastja az ércet,
Még a homok is vándorol.
A Lélek állandósága az élet,
Nem a változatlanság.
A Lélek működésének jele az élet,
A Lélek működésének jele a változás.
Te magad is, bár mindvégig
Azonos vagy magaddal, folyton változol.
Ne akarj a változatlanba kapaszkodni
Az állandóságot keresd,*

*Ne megérkezni akarj, hanem haladni,
A végtelen Szeretet felé
Egy örökkévalóságon át.*

D.) Óravázlat

Feladat	Módszer	Eszközök, időtar- tam
1. Ének: Új szívet adok	ének kottából	Énekelj az Úrnak, 430.o., 5 p.
2. Vallási fordulat és ami abból létrejön 2. Beszélgetés a változásokról (a megújulási mozgalmak, újrakezdések, reformok...) és hogy hová vezetnek ezek (félelem a túlzott merészségtől, restaurációs törekvésektől, tradicionalista ellenmozgalmak, az új bekebelezése az uralkodó régi által, újbóli megszilárdulás...): - A saját életemben: ➤ Milyen kitörés-élményekre emlékszem eddig életemből, amikor szabadulni akartam valamilyen függő helyzetből, régi kötelékből, alkalmazkodásból, hamis biztonságból vagy megszokottságból? ➤ Hogyan sikerültek az első lépések a szabadságban, amikor már nem lehetett visszafordulni? - Az Egyház életében - Társadalmi változások lásd Bev- 1. A probléma kiélézése: A vezető felírja egy nagy ív papírlapra ezt a mondatot: „Jézus meghirdette Isten uralmát – de helyette az Egyház uralma következett!” ➤ Mit szólok ehhez a provokatív mondathoz? ➤ Egyet értek vele? ➤ Milyen feszültségnek ad hangot? ➤ Hogy állok én, hogy állunk mi az Egyházban ezzel a feszültséggel?	egyéni átgon- dolás, utána csoportos be- szélgetés az órávezető irányításával	20 perc
	Csoportos be- szélgetés az órávezető irányításával	Nagy ív pa- pír, rostiron
		10 perc

A probléma transzformálása a fogság utáni restaurációra:

A óravezető emlékezetbe idézi a fogságbeli próféták és a papi írások álmát és kéri a résztvevőktől, hogy foglaljanak állást a kérdésben, milyen konkrét következtetések származtak ebből az álomból a fogság utáni újrakezdésben. Mi magunk mit tettünk volna ebben a helyzetben? Lásd Bevezetés 2.

3. Ezdrás és a közösség új rendje Jeruzsálemben

A szövegek áttekintése a táblázat és az óravezető előadásának segítségével lásd Bevezetés 3. 4.

4. Akkor és ma, befejező beszélgetés

Nem kell fintorogni a fogság utáni restauráció törekvéseitől. Némelyike valószínűleg szükséges volt a zsidóság tulajdonképpeni túléléséhez. De mindenekelőtt: a keresztény egyházban hasonló problémákat tapasztalunk.

- Együtt kell élnünk az „Isten uralma között – és a parancsok uralma, a hagyományok, a hivatalok és intézmények uralma közötti a feszültséggel?
- Hogy tudjuk ezt a feszültséget gyümölcözővé tenni?
- Hol találkozunk hasonló problémákkal és törekvésekkel a saját Egyházunkban?
- Hogy ítélem meg az Egyház mai helyzetét a fogság utáni restaurációval a háttérben?
- Mitől kerül az Egyház ellentmondásba Isten uralmával ill. országával?
- Hogyan válik a megvalósulásnak eszközzévé?

5. Befejező gondolatok lásd Bevezetés 5. ima, ének

Csoportos beszélgetés az óravezető irányításával 5 perc

A szentírási szövegek közös elolvasása és csoportos beszélgetés az óravezető irányításával Szentírási szövegek külön lapon, táblázat, jegyzetfüzet, ceruza 50 perc

Csoportos beszélgetés az óravezető irányításával 15 perc

Kötetlen imakotta, gertya, gyufa, 15 perc

Székely János

A világvallások elterjedése

Igen érdekes és tanulságos felidézni, hogy hogyan indultak és terjedtek el a világvallások. Idézzük fel a buddhizmus és az Iszlám terjedésének történetét, majd kitérünk a zsidóság és a kereszténység sorsának alakulására.

A legrégebbi világvallás a Buddhizmus. Tudjuk, hogy az alapító, Gautama Szidharta a Krisztus előtti VI.-V. század fordulóján élt. Egy nagy megvilágosodást élt át, kereste a szenvedés értelmét, és végül azt tapasztalta, hogy „megvilágosodott” (‘buddha’ szanszkrit nyelven) lett. A hátralévő élete – tehát 35 éves kora után –, azzal telt, hogy ezt a megvilágosodást próbálja továbbadni.

A hatékonyságot egyrészt fokozta az is, hogy Buddha valójában vallási reformer volt. A kissé megmerevedett védikus, hindu valláson nagyon sok szempontból túllépett. Elutasította például a kasztrendszert, ami nagyon nagy gátja volt az indiai társadalom fejlődésének, illetőleg nagyon sok igazságtalanságnak volt az oka és hordozója. Elutasította a védikus szertartásoknak a hatékonyságát, nem hitt ezekben a mágikus jellegű szertartásokban.

Ez tehát valójában egy mélyebb megközelítése volt a hitnek és a vallásnak. Nagyon érdekes, hogy mindig népnyelven hirdette a tanait, tehát nem az ősi szanszkrit nyelven, hanem az egyes vidékeknek a saját nyelvén.

Egy másik, nagyon figyelemre méltó dolog volt, hogy nagyon hamar szerzetes közösségeket alapított. Halála után a buddhizmusnak az egyik fő hordozói ezek a közösségek voltak. A szerzetesek nagyon lelkes emberek voltak, akik tovább vitték az ő tanítását.

Hiányzik viszont Buddhánál az írások használata. Ez részben azért is volt, mert még abban a korban élt, amikor az írás nem terjedt el, és nem volt egyszerű. Öt-hatszáz évvel a kereszténység születése előtt történt mindez. Az első írások, amik Buddhának a tanítását papírra vetik, a Krisztus előtti I. században készültek, tehát mintegy négy-ötszáz évvel Buddha élete után.

Az a változat, amely írásban fönmaradt, a Srí Lanka-i, páli nyelvjárásban készült Buddha életéről és tanításáról. Egyébként Pál apostolnak a zseniális fölismerése volt a hitnek írásban való terjesztése, ebben ő teljesen egyedülálló. Pál gondolkodása, ahogyan a leveleit megfogalmazza, döbbenetesen mély. Rövid levelei hatalmas erővel adják tovább a keresztény üzenetet.

A buddhizmus terjedésében közrejátszott a politikai hatalom is. Egy Asoka nevű indiai császár nagyon határozottan mögéje állt, ekkor kap hatalmas lendületet a buddhizmus továbbadása. Később más történelmi erők lefékeztek ezt, például a hunok támadása India ellen, és főleg az arabok hódítása Indiában. Ezek következtében a buddhizmus gyakorlatilag kiszorul Indiából, és Srí Lankában, Tibetben, Koreában és Japánban marad fenn és virágzik.

Az iszlám esetében, ahogy ez köztudott, a vallás terjedésében a döntő mozgatórugó a területi hódítás. Ez a vallás kezdettől fogva expanzív volt, népeket igazott le, birodalmakat hozott létre.

Az iszlám időszámítás kezdete Kr.u. 622, az ún. Mohamed futása (= menekülés Mekkából Medinába). És nem sokkal később, 636-ban már meghódítja Szíriát, 646-ban pedig Egyiptomot. Egész Észak-Afrika, az Arab félsziget és gyakorlatilag az egykori Perzsa Birodalom a fennhatósága alá kerül, és villámgyorsan egy óriási birodalom születik általa. Ennek az egyik oka az Iszlám híveinek a fanatikus lelkesedése, és a dzsihád (hittérítés) mindent elsöprő gyakorlása. Az iszlám vallás kötelezi a híveit, hogy ha képesek egy másik országban a hitüket továbbadni, akkor ezt következetesen tegyék meg.

A hódítás persze ebben a korban nem jelentette azt, hogy élethalál kérdése lett volna, hogy akit meghódítanak, az egyből Iszlám-hívó legyen. Nem arról volt szó, hogy a meghódított területeken lemészárolnak mindenkit, vagy erőszakkal kényszerítenek arra, hogy ő iszlám-hívóvá váljon, csak az iszlám hatalom alárendeltjei lettek. Aki nem volt muszlim, annak például külön adót kellett fizetnie. Egyéb korlátozások is voltak, így például nem viselhetek bizonyos színű ruhákat, nem vehettek feleségül muszlim nőket. Sok olyan szabály volt, ami a nem-muszlimokat másodrangú állampolgárokká

tette. Mindez nyilván nagymértékben elősegítette, hogy ezt a vallást birodalom nagy részén szinte minden ott lakó felvette.

De kifejezett hittérítés és volt és van az iszlámban. Voltak lelkes hittérítő emberek, akik más országokba is elvitték az iszlám hitet. A kereskedők például, akik hamarabb eljutottak messze országokba, a Távol-Keletre, Afrikának messzi tájaira is. Ezek a moszlimok, mivel a hitüket nagyon mélyen élték, és nagyon fontos volt az számukra, mindenütt gyakorolták és megvallották hitüket, vitatkoztak, igyekeztek az embereket meggyőzni és a moszlim hitnek megnyerni. Emellett az iszlámban is megjelennek az ún. szúfik, a szerzetesek. Ők is elmennek mind a Távol-Keletre, mind Afrikába, és viszik, terjesztik az iszlám hitet. És végezetül: az iszlámban nagyon gyakran megfigyelhető, hogy a politikai hatalom és az erőszak erősen elősegíti a vallás terjedését.

A zsidóság ebből a szempontból teljesen más. A zsidóság elvileg nem folytatott soha hittérítő tevékenységet, és most sem törekszik erre. Ez alól viszonylag kevés kivételt képez az ún. szövetségközi idő, vagyis a Krisztus előtti III. századtól, nagyjából Krisztusig terjedő időszak, amikor a zsidóság kissé megnyílik a világ felé, és sokan elindulnak, hogy pogányokat is „betérítsenek”, vagy legalább közelebb hozzanak a zsidó valláshoz.

Miért nem térít a zsidó vallás? Jelenleg ezt úgy magyarázzák, hogy a pogányoknak megvan a maguk szövetsége az Istennel, amit ők így hívnak, hogy a Noé-féle szövetség. Ha a pogányok ezt megtartják, teljesítették az Úristen felé a maguk kötelességét. Nekik tehát nem kell zsidóvá válniuk. A zsidóság alapján véve egy adott néphez való tartozás, ahhoz a néphez, amellyel az Úristen külön szövetséget kötött. Itt tehát nehezen lehet szó áttérésről, ha valakit nem köt vérségi kötelék ehhez a néphez.

Krisztus korának a zsidósága – ezt a kort nevezzük szövetségközi időnek – ez alól kivételt képez. Ebben az időben a zsidóság valamelyest nyitott a pogányok felé. Így az akkori Római Birodalomban nagyon sokan a zsinagógák köré gyűltek, hallgatták, és akár el is fogadták az ottani tanítást. Ők voltak az ún. prozeliták. Ily módon – elsősorban a szórványban – a zsidó közösségeknek volt egy ilyen holdudvara a pogány lakosság köréből.

Pál apostolnak a térítő útjai során, amikor fellép és tanít a szórványban lévő zsinagógákban, legtöbbször ezek a zsidósággal szimpatizáló pogányok ill. prozeliták lesznek először kereszténnyé. A féltékenység, az ellenségeskedés egyik oka pontosan az, hogy a keresztény igehirdetők megnyerik maguknak ill. a keresztény hitnek a zsinagógákhoz kapcsolódó szimpatizánsok körét.

A pogányok felé nyitás gondolata egyébként nagyon is bibliai eredetű. Ezt azonban a zsidóság kevésbé követte, mert Krisztus korára a zsidó vallás eléggé megmerevedett.

Már Izajás próféta könyvében azt olvassuk, hogy: *„A népek világoosságává rendeltelek, hogy üdvösségem eljusson a föld végső határáig. Az ő tanítására várnak a szigetek”* (Iz 42,4) Ez azt jelenti, hogy az Úristen minden népet üdvözíteni akar, és minden népet hív a megtérésre, az üdvösségre. Ez a gondolat világosan érvényre jutott már az Ószövetségben is.

Ha számba vesszük az első keresztényeknek a hittérítő művét, főként Pál apostolét, akkor megfigyelhetjük, hogy a kereszténység nagyon hamar hatalmas területeken, és mindenfajta állami segítség nélkül terjed, és számos területen, országban gyökeret ver. Ennek a legfőbb oka nyilván egyrészt az evangéliumnak az a szeretet-üzenete, amit az őskeresztények óriási hitelességgel éltek meg azzal, ahogyan bárkit befogadtak közösségükbe. A nemzetek közötti határok, a rabszolga és szabad közötti határ eltűnt. A szegényeket befogadták, segítették. Az I. évszázad keresztény írói nagyon büszkén vallják, hogy itt közöttünk nincsenek szegények.

Ugyanez a hitelesség látszott a vértanúknak az önfeláldozásában. A keresztények hiteles szeretetének és közösségi életének döbbenetes, átütő ereje volt

Nagyon fontos pillére volt a keresztény hitnek a hit igazsága és vallás szépsége: az egy Istenbe vetett hit, a tiszta erkölcs, a szeretet parancsa, a megváltás titka, a halál utáni élet bizonyossága. Olyan üzenet volt az emberek számára, ami a szívükhöz szólt. Nagyon sokan érezték azt, hogy ez az igazság, ez a vallásnak a teljessége.

Végül mindehhez Pál apostolnak egy sajátos felfedezése – azt is mondhatnánk: ő emberi ügyessége – a levélírás alkalmazása. Leve-

leivel az apostol mintegy megsokszorozza önmagát. Sőt, az általa szóban elmondottakat még mélyebben fogalmazza meg és fejt ki leveleiben. Írásait nem csak a címzettek olvassák, hanem más közösségek is lemásolják, terjesztik, féltve őrzött kincsként őrzik és rendszeresen olvassák. Leveleivel tehát a saját halálát is túlélő tanítótóvá válik, és mind az ő évszázadában, mind az eltelt ezer esztendő során hatékonyan szól a hívekhez és világhoz, s hirdeti Krisztus igazságát, és megerősíti hitükben azokat, akik már Krisztushoz tartoznak.

Bada Márta albumáról – Társulatunk gondozásában az előző évben megjelent Bada Márta cigány művész színes albuma *A Teremtés* címmel. (Ld. *honlapunkon*, *menü: Érdekes.*) Az album roma és magyar nyelven tartalmazza a cigányság eredetmondáját, és ezt 35 csodálatos, színes képpel illusztrálta a tehetséges művésznő. A kötetet eljuttattuk tizenöt olyan intézménybe, ahol roma gyermekek tanulnak. Eddig kb. ötszáz jó magaviseletű, szorgalmas tanuló vehetette át jutalmul ezt a szép kiadványt. A közvetítésért köszönettel tartozunk Székely János püspöknek és Rácz Tibornak, az EMMI munkatársának.

A meglepett diákok hálásan köszönik az ajándékot a művésznőnek:

Kedves Bada Márta! Szeretném köszönetemet kifejezni az Evangélikus Roma Szakkollégium nevében, hogy megalkotta, és eljuttatta a *Teremtés* című kötetét hozzánk. Nagyon örülünk mindannyian a kötetnek, hiszen olyan maradandó értéket képvisel számunkra, ami egyedüli. Nekem van már egy roma nyelvre fordított Bibliám, és ezzel együtt kincsként tartom őket számon, kiemelt helyen, a könyvespolcomon.

Fontosnak tartom, hogy az ember tudja azt, hogy honnan jött, hogy legyen büszke a kultúrájára, de legfontosabb számomra az, hogy igazán higgyen az Istenben, és az ő kegyelmében. Ez a kötet mindezt megtesztíti számomra. Kifejezetten nagy öröömre szolgál, hogy cigányul is olvashatjuk a történetet, és a képcímeket. Ez is hozzájárul ahhoz, hogy megőrizzük a nyelvünket.

Számomra a legkifejezőbb az utolsó kép, ahol a cigányok az Istenhez fohászkodnak. Eszembe juttatja azt, hogy amikor a romák a hitükről beszélnek, elmondják, hogy mennyire nagy bennük az Isten-szeretet, hogy mennyire hisznek az áldás erejében Jézus Krisztus által, és mindig hozzá teszik, hogy az Istennél nincs jobb. Ez a kép szavak nélkül is erről beszél, és a történet is erről tanúskodik. Szeretjük az Istent.

Ezzel a pár sorral szerettem volna megköszönni azt, hogy ilyen maradandót, és értékeset alkotott, illetve azt, hogy eljuttatta ezt hozzánk.

Te aldiltut o Sunto Del! - Legyen áldott! Üdvözzel:

Balázs Bianka, az Evangélikus Roma Szakkollégium hallgatója.

Bada Márta részére Az Evangélikus Roma Szakkollégium tagjaként szeretnék köszönetet mondani magam és társaim nevében a Teremtés c. albumért.

A rajzok nézésekor egészen különös érzések kerítettek hatalmukba. Szeretem a festészetet, a művészet minden ágáért oda vagyok. Biztosra merem állítani, hogy ekkora érzelmeket egyetlen egy festmény sem váltott még ki belőlem. Ahogy végig haladtam a Teremtés lépcsőin, megelevenítve láttam, ahogy Isten megteremt mindent, illetve ahogy Isten megpihen, ahogyan Isten kiűzte Ádámot és Évát a paradicsomból, ahogyan leküldi a Földre a fekete embert és a sárga asszonyt, majd látva az embereket, a szegény asszonyt a gyermekeivel, a gazdagokat...

Szinte éreztem az ő érzéseiket, és meg kell, hogy mondjam, fantasztikus volt! Ennyi szeretetet, amit a képek adtak vissza... még ehhez hasonlót nem tapasztaltam. Ezek a színek, ábrázolások, amik visszaneéznek reám, akárhányszor végiglapozom az albumot: csodálatosak! Tényleg, minden egyes rajznak megvan a maga varázsa. Öröm nézni őket, mert olyankor úgy érzem, nem vagyok egyedül. S bár tudom, hogy nem vagyok egyedül, a rajzok által mégis olyan, mintha valóban itt lenne előttem. Tudom, hogy megőrzöm ezt az albumot, s majd a leendő gyermekeimnek is meg fogom mutatni. Bizva abban, hogy ők is hasonlót fognak látni és érezni, amikor a kezükbe veszik.

Ha csak röviden kellene jellemeznem a Teremtés c. albumot, csak ennyit mondanék: Gyönyörű színek, gyönyörű érzelmek. Köszönöm!

Nagy tisztelettel és szeretettel: Czifra Barbara

Drago Bada Márta! Bares losalem tyire lilake, sukar si kodi rema kaj vi pe amari romani sib taj vi pe amari gabsikani sib saj ginaven ande., le moszurenge anava. Pe tyire moszura si but sukara remi anda e Biblia kadala bares csájon mange ke vi me bares patyav ando csacso Del. Ande amaro kollegiumo sam vi roma taj vi gazse taj bares misto si amenge ande jhek, sakon patyal ando Del taj kodi gindinav vi le Devlesko kamipo khetane linkrel amen.

Kana o manus dhikel tyire moszura pala kodi hoj o Del sar genezi-sarel e luma kodi saj hatyaren so ando romengo duho si taj vi pe tyire budera moszura saj dhiken , hatyaren kadi. Pe sakon moszura saj dhiken kodi soske shukares dhikas amen e luma andaramaro jilo taj vi andar amare jhaka, vi kodi saj dhiken soske hatyaripe si ando amaro jilo, saj dhiken amare but bare dhuka ba amari bari los taj vi amare shukara sune.

Kodi mangav khatar o Sunto Del te zsutil tyiri shukar butyi taj te del tut ande tyiro trajo baxt tsastyipotaj zor! Bares najiszarel tuke sakon andar o Evangélikus Roma Szakkollégium! Nyíregyháza, 2017. 06. 30.

Jileasa: Rézműves Norbert

Kedves Bada Márta! Nagyon örültem a könyvednek, nagyon szép, hogy a mi cigány nyelvünkön és a mi magyar nyelvünkön is olvashatóak benne a festmények címei. A festményeiden sok szép bibliai történet megjelenik, ezeket nagyon kedvelem, mert én is nagyon hiszek az igaz Istenben. A mi kollégiumunkban együtt vagyunk cigányok és magyarok, és nagyon jól érezzük magunkat együtt, mindenki hisz Istenben és azt gondolom Isten szeretete is egyben tart minket.

Amikor az ember a festményeidet nézi arról, hogy Isten hogyan teremtette a világot, lehet érezni, ami a cigányok lelkében van, és a többi festményeden is lehet látni, érezni ezt. Minden képeden lehet látni, milyen szépen látjuk mi a világot a szívünkön és a szemeinken keresztül, azt is lehet látni, milyen érzések vannak a szívünkben, lehet látni a sok nagy fájdalmat, de a nagy örömünket és a szép álmainkat is.

Azt kívánom a Szent Istentől, hogy segítse a szép munkádat és adjon az életedre áldást, egészséget és erőt. Hálásan köszöni neked mindenki az Evangélikus Roma Szakkollégiumból! Nyíregyháza, 2017. 06. 30.

Szeretettel: Rézműves Norbert

Oroszi: a hálás diákok az átvétel után

Az album képei megtekinthetők honlapunkon:

www.biblia-tarsulat.hu – menü: Érdekes

TÁRSULATUNK ÉLETÉBŐL

Közgyűlési meghívó – A Bibliatársulat vezetősége nevében Társulatunk minden tagját tisztelettel és szeretettel meghívom a Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat 2017. évi I. rendes közgyűlésére, amelyet 2017. szeptember 14-én fél 5 órától tartunk a budapesti Bibliaközpontban (Bp. VI. ker. Teréz krt. 28.I.6.).

- Napirend: 1. A Számvizsgáló Bizottság beszámolója
2. Beszámoló a 2016/2017-es munkaév tevékenységéről
3. A 2017/2018-as munkaévre vonatkozó tervek ismertetése
Tarjányi Béla ügyvezető elnök

Várható, hogy ez az első közgyűlés nem lesz határozatképes.

A második rendes közgyűlést szeptember 3-án délelőtt fél 11 órára hirdetjük meg (ez a második közgyűlés a résztvevők számától függetlenül határozatképes lesz):

Tarjányi Béla ügyvezető elnök

Meghívó – A Bibliatársulat vezetősége nevében Társulatunk minden tagját tisztelettel és szeretettel meghívom a Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat 2017. évi **II. rendes közgyűlésére**, amelyet 2017. szeptember 30-án de. fél 11 órától tartunk a budapesti Bibliaközpontban (Bp. VI. ker. Teréz krt. 28.I.6.).

- Napirend: 1. A Számvizsgáló Bizottság beszámolója
2. Beszámoló a 2016/2017-es munkaév tevékenységéről
4. A 2017/2018-os munkaévre vonatkozó tervek ismertetése

A közgyűlés előtt 10 órákor szentmise keretében adunk hálát Istennek, és kérjük továbbra is áldását munkánkra.

Szeretettel várjuk minden kedves Tagtársunkat!

Budapest, 2017. június 29.

Tarjányi Béla ügyvezető elnök

Bibliai Figurák kurzusaink – ezúttal is folytatódtak. Ezen a tavaszon két alkalommal is volt ilyen képzés Pécssett Gelley Anna irodavezetőnk irányításával.

Hálaadó szentmise a Bibliaiskolában – Június 12-én a Bibliaiskola nyár előtti utolsó alkalmával szentmise keretében adtunk hálát a közösen végzett munkáért.

Püspöki beiktatás Szombathelyen – Szentatyánk, Ferenc Pápa a Szombathelyi Egyházmegye püspökévé nevezte ki **Dr. Székely János** segédpüspököt. Az új megyéspüspök beiktatása június 9-én igazi szép ünnep keretében történt. *Beiktatási beszéde megtekinthető honlapunkon keresztül: menü: Érdekes.*

Székely János az esztergomi Papnevelő Intézetben, a PPKE Hittudományi Karán, majd Betlehemben és Rómában végezte teológiai és biblikus tanulmányait, végül Budapesten doktorált és habilitált. Ezt követően a budapesti Hittudományi Karon az Újszövetségi Tanszék docenseként *Az Újszövetség teológiája* c. kurzust adta elő. Bibliaközpontunkban rendszeres látogatója volt a magyar katolikus biblikusok konferenciájának.

Tagságunk egy kis csoportja minden második héten pénteken du. 4-5-ig a Bibliaközpontban **imaórát** tart, hogy Isten áldását kiesdje munkánkhoz, és imába foglalja minden egyes társulati Tagunk, Jótévőnk és Olvasónk személyes problémáit, gondjait. Kérjük, a távolból is kapcsolódjanak be ebbe a közös imába.

Az imaórák időpontja és az elmélkedések témája: aug. 11.:

Ef 5,15-17; aug.25.: Gal 3,23-29; szept. 8.: Róm8,28-30; szept.

22.: Róm 5,1-5; okt. 6.: Gal 3,2-5; okt. 20.: Gal. 2,15-16.:

Szeretettel hívunk a közös imára (a helyszínen vagy a távolból bekapcsolódva) minden kedves társulati tagot és érdeklődőt!

Sátoraljaujhelyi kedves és hűséges társulati tagunk,
Varga Béláné Irénke az örökkévalóságba költözött.

Örök nyugalomra helyezték 2017. júl. 10-én.

Imádkozzunk lelkiüdvéért!

ÚJDONSÁG!

**Megjelent Társulatunk gondozásában a
HANGOS BIBLIA
első része, amelyen elhangzik a teljes Ószövetség is
a Káldi-Neovulgáta Biblia szövege szerint
Cseh Péter atya tolmácsolásában**

KIADVÁNYAINK – HASZNOS AJÁNDÉKOK

FERENC PÁPA: AZ EVANGÉLIUM ÖRÖME – Ára: 1600,- Ft.

KOC SIS IMRE: AZ ÜDVÖSSÉG IGÉJE – Ára: 2600,- Ft.

BALÁS BÉLA: HITÜNKRŐL Ára: 250,- Ft.

„MINDENKINEK MINDENE LETTEM” – Emlékeink Mihály atyáról – a 25 éve elhunyt Opálény Mihályról. Ára: ---

BALÁS BÉLA: KIS IDŐ – Egyháztörténelmi vázlatok. Érdekesítő áttekintése az Egyház 2000 éves történetének. Ára: 980,- Ft.

SZENTFÖLD – DVD – „JÉZUS SZÜLŐFÖLDJÉN MEGSZÓLAL AZ ÖRÖMHÍR” – kb. 1000 színes kép, közben az adott helyekhez kapcsolódó szövegek hallhatók. Ára: 1600,- Ft.

A SZENTFÖLDÖN – JÉZUS LÁBA NYOMÁN – DVD – felvételek és ismertetés a legfontosabb evangéliumi helyekről. Ára (szövegkönyvvel): 1.600,- Ft.

VÍZ, VÍZ, VÍZ – Vágvölgyi Éva elmélkedése. Ára: 800,- Ft.

**A Hangos Biblia és a többi kiadvány
megvásárolható a Bibliaközpontban:**

1066 Bp. Teréz krt. 28. I/6., nyitva: H-Cs 9-17.

Tel: 332-22-60, E-mail: jeromos@biblia-tarsulat.hu

Bibliaboltunk teljes kínálata megtekinthető honlapunkon:

www.biblia-tarsulat.hu

Verbum Domini

*Egy példány ára 250 Ft
az évi négy szám 1000 Ft (+ postaköltség)*

**Talán még sosem voltak ennyien
a Szombathelyi Székesegyházban**

Színes fotók: MK - Merényi Zita

manet in aeternum
